

Гражданският комитет за построяване на Студентски дом
(1910 – 1949)

Библиотека “Исторически семинар”

**Книгата се посвещава
на 100 години от основаването на фонда
за построяване на Студентски дом в София,
учреден през 1904 г.**

Пламен Дойнов, съставител, 2004
Академичен център за литература и култура, 2004
ISBN 954 – 8549

**Гражданският комитет за построяване на Студентски дом
(1910 – 1949)**

документален сборник

Академичен център за литература и култура
София, 2004

СЪДЪРЖАНИЕ

От издателството

Гражданите и изграждането (*предговор от Пламен Дойнов*)

I. Гражданският комитет. Писма и документи

Писмо от Тома В. Томов до Стилиян Чилингиров, 1909

Препис-извлечение от протокол № 41 на редовното събрание на студентския клуб от 15 юни 1910

Писмо от Студентския клуб до Стилиян Чилингиров, 21 юни 1910

Протокол № 1 от първото заседание на Гражданския комитет при Студентския клуб, 30 юни 1910

Устав на Гражданския комитет за построяване на здание на Студентския клуб в София, 1910

Съобщения във в. “Студентска вечер”, май 1912

Писмо до Министъра на вътрешните работи и народното здраве, 9 юлий 1928

Позив към българското гражданство, декември, 1929

Писмо до Министъра на вътрешните работи и народното здраве, 27 декември 1929

Разрешение за събиране на помощи, 1 януари 1930

Разрешение за събиране на помощи, 06.02.1930

Към дарителите, 1 март 1930

Разрешение за събиране на помощи, 24 април 1930

Писмо от МВРНЗ до Столичния Полиц. Комендант, 2 май 1930

Писмо до Министъра на вътрешните работи и народното здраве, 11 юлий 1930

Писмо до Министъра на вътрешните работи и народното здраве, 25 август 1930

Телеграма от МВРНЗ до Окръжния управител на Варна, 25.08.1930

Телеграма от МВРНЗ до Градоначалника на Пловдив, 10.01.1931

Писмо от МВРНЗ до Столичния Полиц. Комендант, № 288, 10.01.1931

Писмо от МВРНЗ до Столичния Полиц. Комендант, № 289, 10.01.1931

Писмо от МВРНЗ до Столичния Полиц. Комендант, 24.01.1931

Писмо до Министъра на вътрешните работи и народното здраве, 1 февруарий 1931

Писмо от МВРНЗ (Отделение социални грижи) до Столичния полицейски комендант, 17.02.1931

Писмо до Министъра на вътрешните работи и народното здраве, 27 март 1931

Обявление на Граждански комитет за построяване на Студентски дом в София, 28.04.1931

Покана от Граждански комитет за построяване на Студентски дом в София за тържеството при поставяне на основния камък на сградата на Студентския дом на 30 май 1931

Списък на членовете на Гражданския комитет за постройка на Студентски дом в София

Писмо до Министъра на вътрешните работи, 4 юний 1934

Разрешение за събиране на помощи от Гражданския комитет, 11.06.1934

Писмо до Министерството на вътрешните работи (Отделение социални грижи), 5 юний 1936

Писмо от МВРНЗ до Дирекцията на полицията (служба дружества), 20.07.1936

Писмо до Министъра на вътрешните работи (Отделение социални грижи и обществено подпомагане) с Приложение – списък на членовете на управителния и контролните съвети на гражданския комитет за построяване на студентски дом в София, 9 май 1938

Писмо до Министъра на вътрешните работи и народното здраве (Отделение за обществено подпомагане), 8 юний 1938

Писмо от МВРНЗ (отдел за обществ. грижи) до Дирекцията на полицията (Служба дружества), 22.06.1938

Писмо от Дирекция на полицията (отд. Държавна сигурност) до МВРНЗ (отд. за обществени грижи), 01.07.1938

Писмо от МВРНЗ (отд. за обществени грижи) до Министерството на народното просвещение, 11.07.1938

Заповед №125 от 1 май 1940 г. на министъра на вътрешните работи и народното здраве
Писмо от Министерството на вътрешните работи и народното здраве до Дирекцията на полицията, 04.05.1940

Служебна справка на МВРНЗ за прекратяване на дейността на Гражданския комитет за построяване на студентски дом в София, 18.08.1949

II. Тома В. Томов, инициаторът за учредяване на Гражданския комитет за построяване на Студентски дом. Статии, спомени, слова

Спомени и идеи за Студентския клуб, 14 май 1910

Кой дава право на касиера да яде яйца, 1912

Студентският клуб като общостудентска организация, 1930

Студентският дом – разсадник на обществени добродетели, 1 март 1930

Реч на тържеството за полагане основния камък на Студентския дом, 30 май 1931

Студентският клуб като предходник на ОСО “Христо Ботев”, 1939

Писмо на Тома В. Томов до Стилиян Чилингиров, 08.11.1961

Некролог на Тома В. Томов, издаден от Студентски дом на културата, 04.12.1962

III. Приложение

За текстовете в тази книга

Снимки из историята на Гражданския комитет за построяване на Студентски дом

ОТ ИЗДАТЕЛСТВОТО

Усилията за издирване, събиране и публикуване на документите, свързани с историята на изграждането и съществуването на Студентския дом доведоха до съставянето на един нов необходим сборник – “Гражданският комитет за построяване на Студентски дом (1910 – 1949). Заедно с изданията “Книга за Студентския дом” (2002), “Спомени за Студентския дом” (2003) и каталога “Създателите на Студентския дом” (2003) той участва в проясняването и изследването на сменящите се исторически образи на младото академично пространство на пл. “Народно събрание” в София.

В случая фокусът попада върху инициативата на група активни граждани, които се заемат да доведат до успешен край идеята за построяване на сграда за българските студенти. Това са граждани, които вече са преминали студентската възраст, но са взели решението да сторят (не)възможното, за да осъществят собствените си студентски мечти.

Първият дял от книгата съдържа текстове на редица документи – от първото писмо на Тома В. Томов до Стилиян Чилингиров (вероятно от 1909 г.), в което за първи път се споменава идеята за създаване на граждански комитет до последният документ – служебната бележка на министерството на вътрешните работи от 1949 г., където се констатира разпускането на комитета.

Вторият дял е фокусиран върху делото и думите само на една личност. Той е посветен на инициатора за учредяване на Граждански комитет за построяване на Студентски дом и постоянен секретар на комитета – Тома В. Томов. Поместени са негови текстове за студентското движение от началото на XX век и приносите му в изграждането на Студентски дом – статии и спомени в т. ч. и речта му на тържеството при полагането на основния камък на Дома на 30 май 1931 г.

В книгата почти не е представена ролята на Гражданския комитет при конкретното изпълнение на строителните работи по Студентския дом (провеждане на търг, сключване на договори, приемане на завършената част от строежа и др.) – тази важна част от неговата дейност ще бъде обект на един следващ сборник.

Документите в това издание са издирени предимно в Централния държавен архив – във фонда на Министерството на вътрешните работи и народното здраве (264 к) и в личния фонд на Стилиян Чилингиров (108 к). Включени са още публикации от в. “Студентска борба” и от няколко други източници, посочени в книгата.

Документите са подредени по хронологичен ред. Навсякъде е запазен езикът на текстовете. Поправени са само безспорните правописни грешки. Пунктуацията и правописът са осъвременени. Съкращения или липси са отбелязани с многоточие, поставено между две скоби.

Благодарим за благородното съдействие на служителите в Централен държавен архив, в Народна библиотека “Св. св. Кирил и Методий” и в Народна библиотека “Иван Вазов” – Пловдив, както и лично на г-жа Иванка Гезенко от Централния държавен архив, без които съставянето на настоящия сборник не би било възможно.

ГРАЖДАНИТЕ И ИЗГРАЖДАНЕТО

Идеята за учредяване на Граждански комитет за построяване на здание на студентския клуб в София възниква през 1909 г. – само пет години след основаването на фонда, в който започват да се събират парични средства за същата цел. За това свидетелства едно писмо от тогавашния 28-годишен председател на студентския клуб Тома В. Томов до бившия председател на клуба – писателя Стилиян Чилингиров: “Проектирахме със Св. Стайков (сега подначалник в М-вото на [неразчетено] раб.), бивш студент, да организираме един граждански комитет в София, който да ръководи тукашната подписка по “Фонда за постройка на кл. сграда”. [неразчетено] на този комитет проектирахме да се състои от [неразчетено] пом. кмет, теб и Стайков. Когато ти остане време, срещни се със Стайкова и поговорете за тази работа.”¹

Очевидно тази идея не остава само едно моментно хрумване, защото подаляят оставката си на 1 април 1910 г. като председател на клуба Тома В. Томов развива своята инициатива в конкретен ангажимент, гарантиран от решение на Студентския клуб на редовното му събрание от 12 юни 1910 г. На него Томов изтъква “голямата необходимост да бъде подета идеята за построяване на клубна сграда от лица, стоящи вън от клуба, ползващи се с доверието на обществото и които с присърце да подемат работата”. Решението на клуба е гласувано “с абсолютно болшинство”.²

Това предложение е мотивирано от трудното и бавно събиране на средства в съществуващия фонд и лошите перспективи пред него. Но съществена в случая е социалната прозорливост на студентите членове на Студентския клуб, които сами задават новия обществен мащаб на проекта “Клубна сграда” и *делегират правата върху този проект* на комитет, който се състои от членове извън студентската общност, ангажирани с мобилизирането на силна гражданска воля.

Инициативата за учредяване на Граждански комитет се разгръща именно по студентска идея – след решение на единствената тогава социална и културна студентска организация в България. Това личи и от писмата, които Студентският клуб разпраща до поканените за членове на комитета лица. В писмото от 21 юни 1910 г. до Стилиян Чилингиров пише: “Общото клубно събрание от 12 т. м., за да уреди една по-рационална управа на фонда и да осигури една по-солидна обществена гаранция за неговия растеж и за неговата неприкосновеност, реши да учреди един граждански комитет, под чието попечителство да постави този фонд. Задачите на този комитет ще бъдат да управлява фонда, да контролира постъпленията за фонда, да подема инициативи за неговото увеличение и да реализира неговите цели. Настоятелството на Студентския клуб, в силата на получения мандат за тази цел, най-почтително Ви моли, Господин Чилингиров да не откажете участието си в състава на този комитет.”³

Писмото завършва с покана за присъствие на учредителното събрание на комитета същата вечер от 6 ч. в Градското казино. Тъкмо последното изречение дава основание да определим, че датата на основаване на Гражданския комитет за построяване на Студентски клуб (Студентски дом) е 21 юни 1910 г. Първото (извънредно) заседание на комитета се състоява само девет дни по-късно – на 30 юни, когато избират комисия за изработване на устава и временно ръководство под председателството на проф. Иван Шишманов, който през 1904 г. като министър на народното просвещение полага основите на фонда за студентска клубна сграда.⁴

Около година продължава първият т.нар. протопериод в съществуването на Гражданския комитет. През това време, освен изготвянето на устава, се съгласуват процедурите между просветното министерство, държавния университет и Студентския клуб, открояват се първите ангажменти на конкретните личности, поканени за членове

на комитета. Първият състав на Гражданския комитет е следният: Проф. Беньо Цонев, председател, ректор на Софийския университет, д-р Иван Шишманов, проф. Георги Т. Данаилов, г-жа М. проф. Милетич, г-жа С. проф. Цонева, д-р Харалампи Генчев, университетски лекар, Кирил Г. Попов, П. Чолаков, администратор на БНБ, арх. Кунев, Янаки Михайлов, член при Софийския окръжен съд, Иван Поп Петров, основен учител, Стилиян Чилингиров, Стефан Руневски, Тома В. Томов, Атанас Цанев, председател на Студентския клуб и К. Баталов, кмет на София.⁵

Този състав се различава незначително от състава, който е посочен в началото и в края на одобрения от министерството на просвещението (Заповед №1516 от 14 май 1911 г.) устав, публикуван в печатница “Св. София”.⁶ Промените през годините са свързани най-вече със смяната на лицата, заемащи изборни длъжности (предимно – ректор на Софийския университет и председател на Студентския клуб, а по-късно на Общостудентската организация “Христо Ботев”), както и със скоропостижните кончини на Стефан Руневски (1919), Кирил Г. Попов (1927), Иван Шишманов (1928)... Независимо от появата и изчезването на различни имена, Гражданският комитет показва завидна устойчивост в принципното си структуриране от личности, които съчетават разностранни качества – инициативност, предприемчивост, административен капацитет, политическа воля и академичен авторитет. Комитетът може да служи за представителен срез на гражданското общество в България от първите десетилетия на ХХ век. Негови членове са представители на политиката и държавната администрация, на университета и студентството, на съдийското и лекарското съсловие, на писателите и учителите. Всички те обаче в конкретните си действия разчитат на студентска енергия – в началото (до 1915 г.) от Студентския клуб, а от средата на 20-те години – от ОСО “Христо Ботев” и Българския национален студентски съюз (БНСС).

Така се откроява един работещ модел на граждански проект, за който основни движещи сили са самоорганизирането и свободната инициатива, които непрекъснато обновяват градската/буржоазната култура, поддържат градските й възможности за трайни усилия и постепенни натрупвания.

Може би първата реална проява на събиране на средства от страна на Гражданския комитет е организираната по идея на Кирил Г. Попов лотария през април - май 1912 г. в полза на фонда за построяване на клубна сграда.⁷ Проф. Георги Т. Данаилов издейства от софийска община място за сградата на ул. “Оборище” и бул. “Евлоги Георгиев”. По-късно комитетът устройва заедно със Студентския клуб градски увеселения и благотворителни балове, но във времето между 1913 и 1919 г. не може да се забележи почти никаква особена дейност.

* * *

След паузата в епохата на войните, Гражданският комитет трудно възвръща предишната си активност. Впрочем, той вече се нарича *Граждански комитет за построяване на Студентски дом*. През 20-те години цялата академична и гражданска общност приема, че организира изграждането не на клуб, а на *дом*. До 1929 г. обаче комитетът остава изцяло в сянката на все по-настойтелните и изобретателни нови студентски организации – ОСО “Хр. Ботев” и БНСС. Самите студенти поемат инициативата за досъбиране на необходимите средства във фонда “Студентски дом”, който до този момент се пълни предимно от семестриални студентски такси и с приходи от годишния университетски бал. Представители на БНСС влизат във връзка с организацията Международна университетска взаимопомощ (ISS) със седалище в Женева и осигуряват подкрепата й от 15 000 долара.⁸ През 20-те години комитетът се ограничава предимно със *съдействащи функции* – улеснява контактите на студентските организации с министерства и други държавни институции, издейства разрешения за

провеждане на акции на студентите за събиране на суми в полза на Дома, измолва от министерството на вътрешните работи и народното здраве издаване на окръжно до постоянните комисии и общинските управления, в което се ходатайства да предвидят в бюджетите си средства за фонда “Студентски дом”.⁹

Истинското “ново начало” на Гражданския комитет се състоява през декември 1929 г., когато издава “Позив към българското гражданство” по повод организираната между 22 и 31 декември студентска седмица. В позива се изтъква се, че акцията за построяване на Студентски дом е “под патронажа на Н. В. Царя” и “със съдействието на Българския национален студентски съюз, Комитета на приятелите на студентството и Комитета за студентска взаимопомощ в България”.¹⁰ Така през 30-те години на XX век Гражданският комитет отново оглавява инициативата за построяване на дом на българските студенти. Оттогава датира богатата кореспонденция на комитета с различни институции и конкретната му работа по събирането и управлението на средствата във фонда.

На 28 април 1931 г. комитетът издава “Обявление”, с което кани на 14 май в 15 ч. в ректората на Софийския университет кандидатите за “търг с тайна конкуренция за отдаване на предприемач” строежа до покрив на Студентския дом.¹¹ По-нататък и тържеството за полагане на основния камък на Дома, и проточилите се до 1940 г. довършителни работи по сградата преминават под егидата на Гражданския комитет, подпомаган непрекъснато от студентския строителен комитет към БНСС.

Но във всички дела и документи постоянно се повтаря едно и също име – името на секретря на комитета Тома В. Томов.

* * *

Ако не звучеше тромаво и странно, най-точното заглавие на тази книга трябваше да бъде “Гражданският комитет за построяване на Студентски дом и инициаторът за неговото създаване – Тома В. Томов”. Защото именно гражданинът Томов е личността, от която произлизат и се съсредоточават идеите, свързани с включването на активните граждани в проекта “Студентски дом”. За съжаление, не са запазени много текстове от самия Тома В. Томов за Студентския дом. В това отношение и Васил Г. Янков (председателят на студентския строителен комитет от 30-те години), и Стилиян Чилингиров (инициаторът за създаване на фонд за изграждане на студентски дом през 1904 г.) са далеч по-последователни и продуктивни.¹² Томов написва само няколко мемоарни и публицистични текстове, поръчани му по определени (юбилейни) поводи – най-вече за първите години на Студентския клуб.¹³

Но без да проявява особена историческа грижа, Т. В. Томов се превръща след 1910 г. в абсолютния работещ център на Гражданския комитет. Написва и подписва стотици (защо не и хиляди) писма като секретар на комитета, придвижва административните документи, пряко ръководи координацията с останалите институции, ангажирани в изграждането на Студентския дом. Неговата работа трудно може да се вплете в ефектни разкази, но тя довежда до *реалния резултат* – построената сграда на пл. “Народно събрание” в София.

Въпреки безпрекословния си прагматизъм, Т. В. Томов в речта си на тържеството при полагане основния камък на Студентския дом на 30 май 1931 г. казва на българските студенти: “Аз си позволявам да им препоръчам обществения идеализъм на онова време (началото на XX век – бел. ред.), в неговите положителни страни, защото без този идеализъм общественото творчество е невъзможно.”¹⁴

Ето затова Тома В. Томов символически съчетава разнопосочните качества и влияния на отделните членове на Гражданския комитет. Защото е “идеалист”, който не се гнуса от баналните “административни задължения”. И защото е “прагматик”, който

има реални мечти, за които всеки ден работи. Той е един от малцината (заедно със Стилиян Чилингиров), които във времето представят и утвърждават символическата историческа връзка между поколението студенти основатели на Студентския клуб и на фонда за клубна сграда от началото на ХХ век, личностите – членове на Гражданския комитет за построяване на Студентски дом през 30-те години и ветераните, които дочакват възстановяването на Дома през 1958 г. Тома В. Томов е гражданинът на тези три епохи в историята на Студентския дом..

* * *

И до днес остава загадка защо и по какъв начин след 1944 г. Гражданският комитет отново обсъжда идеи за построяване на студентски дом. Това личи от служебната справка от 1949 г. на министерството на вътрешните работи, която констатира разтурянето на комитета: “През 1944 год. – след 9. 9. под председателстването на професор Баламезов, се е провело заседание, на което са обсъждани въпроси за мястото, където да бъде построен дома, но не се е стигнало до никакъв резултат.”¹⁵ Смайващо е, че вероятно става дума за идея за построяване на нов Студентски дом, тъй като след 9 септември 1944 г. в сградата на Студентския дом на пл. “Народно събрание” в София е настанен щабът на нахлулата в България съветска армия. Сигурно гражданите от Гражданския комитет не са искали да се откажат току-така от своята мисия и са се опитали да повторят целия тежък “ритуал” за събиране на средства и строеж на сграда, познат им отпреди това. Но вече са били в предверието на епоха, която принципно изключва съществуването на каквито и да било структури и организации, започващи с думите *граждански* и *гражданска*.

Но дори след окончателното разпадане на Гражданския комитет, неговата историческа сянка се проектира върху осемдесетгодишните фигури на двама от най-активните му членове – Тома В. Томов и Стилиян Чилингиров, които си отиват от света в една и съща година – 1962 г. В края на живота си те виждат, че сградата зад паметника на Цар Освободител отново става Студентски дом.

В некролога, издаден от Студентския дом на културата, по повод смъртта на Т. В. Томов пише, че името му “ще свети като факел в съзнанието на признателните студентски поколения”.¹⁶

Сериозно обещание. Въпреки че през следващите десетилетия този факел неутешимо гасне, през ХХІ век дойде времето на голямо възвръщане на забравените имена – *имената на гражданите*, които направиха възможен именно *градежа*, истинското *изграждане* на Студентския дом.

април 2004 г.

Пламен Дойнов

- 1.Вж. ЦДА, ф. 108 к, оп. 2, а.е. 2181, л. 5.
- 2.Вж. ЦДА, ф. 264 к, оп. 6, а.е. 1474, л. 16.
- 3.Вж. ЦДА, ф. 108 к, оп. 2, а.е. 2491, л. 49.
- 4.Вж. ЦДА, ф. 264 к, оп. 6, а.е. 1474, л. 43.
- 5.Вж. *Кратка историческа бележка* – В: *Книга за Студентския дом*, С., 2002, с. 86 – 87.
- 6.*Устав на Гражданския комитет за построяване здание на Студентския клуб*, Печатница “Св. София”, С., 1911.
- 7.Вж. обявите в: *Разни – Студентска вечер*, бр.1, май 1912.
- 8.Вж. за това: Киркова, Т. *Студентският дом в София. Програма и задачи* –В: *Книга за Студентския дом*, с. 106 – 110.
- 9.Вж. ЦДА, ф. 264 к, оп. 6, а.е. 1474, л. 57.
- 10.Вж. ЦДА, 1548 к, оп. 1, а.е. 311, л. 1.
- 11.*Обявление – Студентска борба*, бр.13, 03.05.1931.
- 12.Не е случайно, че голяма част от текстовете за ранната история на Гражданския комитет и на Студентския клуб са запазени до днес именно в архива на Стилиян Чилингиров (ЦДА, ф. 108 к), а Васил Г. Янков вероятно е човекът, който е написал и/или събрал най-много материали за историята на Студентския дом. Вж. книгата: Янков, Васил. *Думата на българския студент*, С., 2004.
- 13.Вж. втория дял на тази книга, посветен на Тома В. Томов.
- 14.Вж. *Гържествата по полагане основния камък на Студентския дом в София на 30 май 1931 година – Студентска борба*, бр.17, 21.06.1931.
- 15.Вж. ЦДА, 264 к, оп. 6, а.е. 1474, л. 1.
- 16.Вж. ЦДА, ф. 108 к, оп. 2, а.е. 1406, л.1.

ГРАЖДАНСКИЯТ КОМИТЕТ

Писма и документи

ПИСМО НА ТОМА В. ТОМОВ ДО СТИЛИЯН ЧИЛИНГИРОВ, 1909 г.*

Чилингиров,

Извинявай, че не можах да устоя на обещанието си да се срещнем. Твърде много съм ангажиран около екскурзията за Цариград. Утре заминавам за Бургас по същата работа.

Проектирахме със Св. Стайков (сега подначалник в М-вото на [неразчетено] раб.), бивш студент, да организираме един граждански комитет в София, който да ръководи тукашната подписка по “Фонда за постройка на кл. сграда”. [неразчетено] на този комитет проектирахме да се състои от [неразчетено] пом. кмет, теб и Стайков. Когато ти остане време, срещни се със Стайкова и поговорете за тази работа. Можеш да поговориш и с помощник кмета [неразчетено]; той е твърде много разположен към инициативата за клубна сграда.

Ако учредите комитета, органирай го – това ще бъде твърде насърчително за провинцията.

От Цариград ще си отида в Котел.

адр. Т. В. Томов, Котел.

Ще се върна тук в края на август.

Поздрав, Томов

---

*Точната дата на писмото не е установена. Вероятната година на написването му е 1909 г. Това е първият документ, в който се съобщава за идеята на Тома В. Томов да се учреди Граждански комитет за построяване на студентска клубна сграда – първообраз на Студентския дом. (Бел. съст.)

**ПРЕПИС-ИЗВЛЕЧЕНИЕ ОТ ПРОТОКОЛ № 41 НА РЕДОВНОТО СЪБРАНИЕ
НА СТУДЕНТСКИЯ КЛУБ В СОФИЯ ОТ 15.06.1910 г.***

Председател Атанас Цанев

.....
.....
.....

“Втора точка от дневния ред: учредяване граждански комитет който да се грижи за засилване “фонда КЛУБНА СГРАДА” и за построяване на сградата. Т. Томов изтъкна голямата необходимост, да бъде подета идеята за построяване клубна сграда от лица стоящи вън от клуба, ползващи се с доверието на обществото и които с присърце да подемат работата. При сегашното състояние на фонда, и средствата, които ние ще можем да прибавим към него в продължение на няколко години ние не можем да се надяваме в близко бъдеще, да видим постройката на нашата тъй много желанна МЕНЗА АКАДЕМИКА. Че това е така, Господа, аз считам за излишно да Ви го доказвам. Най-целесъобразното, което можем и трябва да направим е: да се вземе инициативата за учредяване на граждански комитет, заедно с който и ние, като вложим всичко възможно от наша страна, да работим с пълна вяра, че идеята ще бъде осъществена и то в близко бъдеще.”

Гласувано, предложението се приема с абсолютно болшинство. Възложи се на настоятелството, респ. Председателя да направи потребното и докладва за това в едно от близките събрания.

Председател: А. Цанев
Секретар: Ив. В. Попов

---

*Датата, посочена в настоящия препис-извлечение (15 юни 1910 г.) не съответства на широко разпространената в други документи и публикации дата за вземане на решение за учредяване на Гражданския комитет (12 юни 1910 г.). Вероятно в случая с препис-извлечението става дума за допусната печатна грешка. (Бел. съст.)

**ПИСМО ОТ СТУДЕНТСКИЯ КЛУБ
ДО СТИЛИЯН ЧИЛИНГИРОВ, 21.06.1910 г.**

СТУДЕНТСКИ КЛУБ
№ 185, 21 юни 1910 година
София

До Господина
Ст. Чилингиров

Уважаеми Г-н Чилингиров,

От 1903/1904 учебна година е учреден фонд за построяване сграда на Студентския клуб. Досега този фонд се е управлявал от клубните настоятелства под контрола на Министерството на народната просвета.

Общото клубно събрание от 12 т. м., за да уреди една по-рационална управа на фонда и да осигури една по-солидна обществена гаранция за неговия растеж и за неговата неприкосновеност, реши да учреди един граждански комитет, под чието попечителство да постави този фонд.

Задачите на този комитет ще бъдат да управлява фонда, да контролира постъпленията за фонда, да подема инициативи за неговото увеличение и да реализира неговите цели.

Настоятелството на Студентския клуб, в силата на получения мандат за тази цел, най-почтително Ви моли, Господин Чилингиров да не откажете участието си в състава на този комитет.

Заедно с това ний Ви каним на учредително събрание на комитета, което ще стане довечера 6 часа в градското казино.*

Вярвайки, че Вий високо цените величавите резултати за бъдещите поколения, които ще има това скромно начинание, ний сме убедени, Господин Чилингиров, че ще можем да разчитаме на Вашето енергично съдействие, за което от името на българската академична младеж предварително Ви благодарим.

С почит:
Председател: Атанас Цанев

---

*Точно този пасаж от това писмо дава основание да се твърди, че именно 21 юни 1910 г. е датата, на която е учреден Гражданският комитет за построяване на сграда на Студентския клуб. (Бел. съст.)

ПРОТОКОЛ

№ 1

Днес, 30 юний 1910 год. Гражданския комитет при Студентския клуб в София има първо /извънредно/ заседание, на което присъствуваха:

1/ Д-р Ив. Икономов; 2/ Г-жа М. Милетич; 3/ Г-жа С. Цонева; 4/ Кирил Попов; 5/ администраторът на БНБанка – П. Чолаков; 6/ архитект Кунев; 7/ Иван Петров; 8/ Ст. Чилингиров; 9/ Ст. Руневски и 10/ Т. Томов.

От заседанието отсъстваха: 1/ Ректорът на Университета в София; 2/ Софийският помощ. Кмет; 3/ Г. Т. Данаилов; 4/ Университетският лекар; 5/ членът при Соф. Окр. Съд Ян. Михайлов.

За дневен ред на заседанието бяха поставени въпросите:

- 1/ Конституиране на комитета;
- 2/ Изработване устав на комитета;
- 3/ Разменяване на мисли относно дейността на комитета.

Преди да се разисква по дневния ред, прочете се следния протокол от събранието на членовете на студентския клуб в София, държано на 12.06.1910 год. , в което заседание е решено учредяването на гражданския комитет.

Препис от протокол № 41 на редовното клубно събрание от 12. 06. 1910 г.

Втора точка от дневния ред: учредяване граждански комитет, който да се грижи за засилване фонда “клубна сграда” и за построяване на сградата.

Т. Томов изтъкна голямата необходимост да бъде подета идеята за построяване клубна сграда от лица, стоящи въвн от клуба и ползуващи се с доверието на обществото и които с присърце да подемат работата.

- “При сегашното състояние на фонда и средствата, които ние ще можем да прибавим към него в продължение на няколко години, ние не можем да се надяваме в близко бъдеще да видим постройката на нашата тъй много желана Менза Академика. Че това е така, Господа, аз считам за излишно да Ви го доказвам. Най-целесъобразното, което можем и трябва да направим, е: да се вземе инициативата за учредяване на граждански комитет, заедно с който и ние, които вложим всичко възможно от наша страна да работим с пълна вяра, че идеята ще бъде осъществена и то в близко бъдеще.”

Гласувано, предложението се прие с абсолютно болшинство. Възложи се на настоятелството, респ. председателя да направи потребното и докладва за това в едно от близките събрания!

След разменяване на мисли по първия въпрос от дневния ред, прие се, че комитетът ще се счете окончателно конституиран след изработване и приемане на устава.

По втория въпрос се реши: Наредбите, по които ще се води комитета, да се изложат в един устав. Изработването на устава се възложи на тричленна комисия в състав: Ст. Руневски, Ст. Чилингиров и Т. Томов.

Относително бъдещата дейност на комитета се реши: планът за работата да се изработи след приемане на устава, а дотогава членовете да подпомагат инициативи, които са повдигнати за събиране на средства за фонда.

За ръководене на делата на комитета се избра временно бюро: председател Ив. Шишманов, касиер Кирил Попов и секретар Ст. Руневски.

За дневен ред следующото заседание се постави: изработване и приемане на устава. Заседанието ще се свика от временното бюро, когато намери то за нужно – през есента или зимата следв. година.

Врем. Председател:
/п/ Д-р Ив. Шишманов

Врем. Касиер:
/п/ Кир. Попов

Врем. Секретар:
/п/ Ст. Руневски

ПРИСЪСТВУВАЩИ ЧЛЕНОВЕ:

1/ /п/ М. Милетич
2/ /п/ Р. Цонева
3/ /п/ Г. Кунев

4/ /п/ Ив. П. Петров
5/ /п/ Т. В. Томов
6/ /п/ Ст. Чилингиров
7/ /п/ П. Чолаков

ВЯРНО, НА КОМИТЕТА СЕКРЕТАР:
Т. В. Томов

Печатница “Св. София”, С., 1911
Публикувано и в: *Книга за Студентския дом*, С., 2002, с. 26 – 29.

УСТАВ
на Гражданския комитет
за построяване здание
на
СТУДЕНТСКИЯ КЛУБ В СОФИЯ

(Утвърден от Министерството на народната просвета
със заповед № 1516 от 14/V.1911 год.)

ГЛАВА I

Цел на комитета

Чл.1.Образува се граждански комитет, учреден от членове на студентския клуб в София в събранието им на 12-ий юни 1910 год., с цел: *да построи здание за студентския клуб в София.*

ГЛАВА II

Състав на комитета

Чл.2.Гражданският комитет се състои от следните лица: 1. Ректора на университета в София, 2. Д-р Ив. Шишманов, 3. Г.Т. Данаилов, 4. Г-жа М. ММилетич, 5. Г-жа С. Цонева, 6. Университетският лекар. 7. Кирил Г. Попов, 8. Софийския кмет, 9. Администратора на Б. Н. Банка – сега П. Чолаков, 10. Архитект Кунев, 11. Члена при Софийския окръжен съд – сега Ян. Михайлов, 12. Иван П. Петров, основен учител, 13. Ст. Чилингиров, 14. Ст. С. Руневски, 15. Т.В. Томов и 16. Председателя на студентския клуб.

Чл.3.Означените поименно в чл.2 лица са избрани до окончателното реализиране на целта, означена в чл.1.

Чл.4.В случай, че някой от членовете на комитета се помине или доброволно напусне длъжността си, останалите с болшинство избират негов заместник пак из същата професия, от която е бил той.

ГЛАВА III

Средства

Чл.5.Средства за постигане целта си: сумите от образувания вече при студентския клуб фонд за построяване здание, увеличени до размери потребни за постройката.

Чл.6.Фондът ще се увеличава: а) от лихвите на капитала; б) от помощите на държавата, софийската и др. общини и др. държавни и общински учреждения; в) от пожертвувания на частни лица и корпорации; г) от приходи от лотарии, театрални представления, вечеринки и пр., които било студентския клуб, било изобщо студентството или други лица корпорации биха уреждали в полза на фонда.

ГЛАВА IV

Управление на фонда

Чл.7.Фондът се пласира по най-доходен начин, по благоусмотрение на комитетаи се пази в Българската Н. Банка на името: “Фонд за построяване здание за студентския клуб в София”.

Чл.8.Първоначалният капитал на фонда е сумата подарена от Министерството на Народната Просвета преди конституирането на комитета.

Чл.9.Фондът не може да се харчи за никаква друга цел освен за строене на зданието и за разноски, свързани непосредствено с постройката.

Чл.10.Суми от фонда могат да се теглят само с протоколно решение на комитета, подписано винаги от $\frac{3}{4}$ от присъстващите.

ГЛАВА V

Права и длъжности на членовете на комитета.

Чл.11.Комитетът управлява фонда и се грижи за постигане на основната цел: постройка на зданието.

Чл.12.Председател на комитета по право е ректора на университета.

Чл.13.Комитетът избира из средата си чрез тайно гласоподаване: подпредседател, касиер и секретар, които заедно с председателя съставляват постоянното присъствие на комитета.

Забележка: Означените по горе длъжности с постоянни и избраните лица се освобождават от тях от комитета само по уважителна причина.

Чл.14.Председателят представлява комитета навред пред официалните власти и трети лица. Той свиква членовете на заседания; председателствува заседанията; подписва заедно със секретаря, а при паричните операции и с касиера, книгата на комитета.

Забележка: Когато председателят по някакви причини не може временно да изпълнява длъжността си, замества се от подпредседателя.

Чл.15.Секретарят се грижи за деловодството на комитета, пази комитетската архива, държи протоколи в заседанията, получава кореспонденцията, освен паричната, и подписва с председателя книгата на комитета.

Чл.16.Касиерът завежда касовата служба на комитета и води лично приходо-разходната, квитанционната и касовата книги.

Чл.17. Суми по-големи от 500 лева касиерът не може да държи у себе си.

Чл.18.Всеки 3 месеца касиерът съставлява баланс за положението на фонда, който докладва на комитета.

В края на всяка година касиерът съставлява баланс за положението на фонда, който докладва на комитета.

Чл.19.За всяка получена сума касиерът издава квитанция, а за разходите се снабдява с редовно оправдателни документи.

Чл.20.Когато секретаря или касиера по някакви причини не могат да изпълняват временно длъжността, комитетът избира техни временни заместници.

ГЛАВА VI

Заседания на комитета

Чл.21.Заседанията на комитета биват редовни и извънредни. Редовните заседания стават в началото на януарий, април, юлий и октомврий.

Извънредните се свикват за по-важни въпроси, когато постоянното присъствие или 5 члена от комитета намерят за нужно.

Чл.22.Решенията в заседанията се вземат с болшинство на присъстващите, ако присъствуват повече от половината членове на комитета.

Чл.23.Решенията относително постройката или свързани с това въпроси се вземат с болшинство от всичките членове на комитета.

Чл.24.За всяко заседание секретарят държи протокол, който се подписва от всички присъстващи членове на комитета.

ГЛАВА VII

Последни разпореждания

Чл.25.Комитетът има печат с надпис:

“Граждански комитет при студентския клуб в София”.

Чл.26.Комитетът приключва своята мисия с построяването на зданието. При тоя случай той печати отчет за своята дейност, който заедно с цялата архива и имущество предава на студентския клуб.

Забележка: Ако поради някои непредвидени обстоятелства комитетът спре своята дейност и се разтури, Министерството на Народната Просвета запазва фонда и архивата на комитета непокътнати, за да послужат неуклонно за същата цел.

Чл.27.Членовете: 1, 2 и 26-ий от настоящия устав са неизменими.

Останалите членове могат да се изменяват само с писменото съгласие на $\frac{3}{4}$ от всичките членове на комитета.

Чл.28. настоящият устав, приет от Гражданския комитет в заседанието му от 21/IV 1911, влиза в сила веднага след утвърждаването му от Министерството на народната Просвета.

ПОДПИСАЛИ:

1) Д-р Б. Цонев, 2) Д-р Ив. Шишманов, 3) Г. Т. Данаилов, 4) М. Милетич, 5) С. Цонева, 6) Д-р Х. Генчев, 7) Кир. Г. Попов, 8) К. Д. Баталов, 9) П. Чолаков, 10) Архитект Кунев, 11) Я. Михайлов, 12) Ив. Петров, 13) С. Чилингиров, 14) Ст. Руневски, 15) Т. В. Томов, 16) А. Тепавичаров.

СЪОБЩЕНИЯ ВЪВ В. “СТУДЕНТСКА ВЕЧЕР”, МАЙ 1912 г.

Особна благодарност изказваме на ония г.г. столични търговци, които подариха предмети за лотарията на майското ни градинско увеселение. При втори случай ще публикуваме имената им.(...)

От името на Гражданския комитет, Настоятелството на студентския клуб апелира към всички студентки и студенти най-сериозно да разпространяват лотарийните билети на студентския клуб.

Благодарност. Настоятелството на Студ. Клуб счита за свой приятен дълг да отбележи благодарността си към столичния печатар г. Петър Глушков, който е купил сто билета от студентската лотария за клубна сграда.

**ПИСМО ДО МИНИСТЪРА НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ
И НАРОДНОТО ЗДРАВЕ, 09.07.1928 г.**

Граждански комитет
за построяване
СТУДЕНТСКИ КЛУБ – СОФИЯ
№ 16, София, 9 юлий 1928 г.

До Г-на Министъра на
Вътрешните работи и Народното Здраве
Тук

Господине Министре,

През учебната 1924/1925 г. почитаемото Министерство на Вътрешните работи, по молба на Комитета, издаде специално окръжно до Постоянните комисии и Общинските управления в Царството, № 1302 / 27. 02. 1924 г. с което се ходатайствуваше да предвидят суми в своите бюджети за усилване фонда за постройка на Студентски дом в София. Като се позоваваме на този прецедент, молиме нареждането Ви при удобен случай да се припомни за това окръжно на всички окръжни и общински съвети в Царството, като се има предвид, че почти всеки общински район има вече свои представители, които следват науките си в софийски висши учебни заведения.

Едновременно с това, молиме нареждането Ви – да се разреши на студентското д-во “Христо Ботев” да събира суми за горепоменатия фонд по кочани, които носят бланката и печата на гражданския комитет за построяване студентски клуб в София. Такива помощи ще бъдат събирани предимно от лица, които са завършили софийския университет и др. висши учебни заведения в София.

С почитание:

Председател на Комитета
Ректор на държ. Университет: Г. Кацаров
Секретар: Т. В. Томов

Под патронажа на Н. В. Царя
Граждански комитет за постройка на Студентски дом
Със съдействието на Българския национален студентски съюз, Комитета на
приятелите на студентството и Комитета за студентска взаимопомощ в България

ПОЗИВ КЪМ БЪЛГАРСКОТО ГРАЖДАНСТВО*

Граждани,

Една характерна черта на българското племе, която трябва да бъде високо скъпена, е жаждата му за просвета. Тоя благороден интерес създаде нашето възраждане и циментуването ни като един народ. Зашото няма трайни успехи, няма демокрация без просвета!

И радост, и гордост трябва да бъде за всички дето нашият разрастнал се до седем факултета университет, е привлякъл в столицата около 5 000 студентки и студенти, които в аудитории, семинари, лаборатории и клиники черпят знания, за да ги разнесат утре навсякъде из Родината ни.

Граждани,

Който познава отблизо живота на нашето студентство, не може да не похвали неговата ревност и неговата нравствена сила: синове и дъщери на народа, голямата бройка от нашите студентки и студенти живеят в оскъдица, лишени от здрава храна и хигиенична квартира. И все пак те не падат духом: тях ги крепи страстното желание – да учат, да придобият знания, за да могат утре като граждани на нашата страна да й дадат най-хубавото, което носят.

Но нашето студентство не бива да бъде оставено само на своите сили: нему трябва да се подаде съчувствена ръка, което да ободри волята му и закали силите му. Вижте как на Запад студентството е обкръжено с грижи и внимание. Нима у нас ще се забрави тоя дълг?

Граждани,

Ние отправяме своя позив към Вас и вярваме, че той не ще остане загубен: **помогнете на българския студент да съгради своя студентски дом.** Това ще бъде домът, който ще приюти студентството, за да намери условия за здрав труд и неспъвана работа.

Тоя дом е отдавнашна мечта. Още в 1904 г. по почин на тогавашния министър проф. д-р Иван Шишманов се образува фонд “Студентски дом”. В 1910 г. бе образуван граждански комитет, който да се грижи за осъществяването на тази идея и не малко усилия са направени да може този дом да стане дело. Ние сме вече близо до деня да видим сградата на студентския дом издигната: събраните до сега суми, голямата помощ която ни е обещана от Международната студентска взаимопомощ (I.S.S), ще трябва да попълним и с малко наши средства, за да може още идната пролет да се почне строежа на този дом.

Граждани,

Ще останете ли по-назад от това, което в чужбина се прави за нас? Ние не вярваме! И затова апелираме: **Подкрепете фонда “Студентски дом”!** Вашата жертва ще бъде камък към изграждане на домът на студентството, където децата на нашия народ, вашите дъщери и синове, ще бъдат подслонени и приютени, за да бъдат студентските им години, наистина години на идеализъм, труд и здраве. Какъв по-ценен

капитал от това? Вашата жертва ще мери Вашата грижа към млада България и ще бъде най-хубавия израз на Вашата вяра в хубавите бъднини на страната ни.

Даренията на Студентския дом се внасят в Б.Н.Банка фонд “Студентски дом” или чрез ректората на Университета; такива са упълномощени да приемат и специални делегации.

*Председател на Гражданския комитет за постройка на Студентски дом,
Ректор на Университета (п.) Проф Ст. Баламезов
Секретар (п.) Т. В. Томов*

---

*Позивът е издаден по повод организираната между 22 и 31 декември 1929 г. студентска седмица от Гражданския комитет за построяване на Студентски дом. (Бел.съст.)

**ПИСМО ДО МИНИСТЪРА НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ
И НАРОДНОТО ЗДРАВЕ, 27.12.1929 г.**

Граждански Комитет
по построяване на
Студентски дом в София
№ 59, 27. декемврий 1929 г.
гр. София

До Господина
Министъра на Вътрешните Работи
и Народното Здраве
Тук

Господине Министре,

Под върховното покровителство на Негово Величество Цар БОРИС III, комитетът по постройка на "Студентски дом" предприема подписка из цялата страна за събиране на суми в полза на фонда за построяване на "Студентски Дом" в София.

Гражданския комитет е учреден през 1911 година и се председателствува по право от Ректора на Университета. Той дестува по устав, утвърден със заповед № 1516 от 14 май 1911 година, от Министерството на Народното Просвещение.

Комисиите по събиране на сума в София ще се състоят от студенти, председателствувани от професори или професорски дами. В провинцията ще бъдат упълномощени със специални писма избрани студенти, които ще се съпровождат с видни местни граждани.

Молиме нареждането Ви, Господине Министре, до съответните административно-полицейски органи в страната за разрешаване на тази наша подписка.

С почит:

Председател Ректор на Университета: Проф. Ст. Баламезов
Секретар: Т. В. Томов

ЦДА, ф. 264 к, оп. 6, а.е. 1474, л. 59.

РАЗРЕШЕНИЕ ЗА СЪБИРАНЕ НА ПОМОЩИ, 01.01.1930 г.

Разрешава се събирането на помощи в полза на Студентски дом до 30 юни 1930 година. По заповед.

София, 1 януари 1930 год.

Началник на отдеението за социални грижи
при М-вото на В. Р. и Народното здраве: Д-р Зябов

ЦДА, ф. 264 к, оп. 6, а.е. 1474, л. 60.

РАЗРЕШЕНИЕ ЗА СЪБИРАНЕ НА ПОМОЩИ, 06.02.1930 г.

№ 1601 / 6. 02. 1930 г.

Разрешава се събирането на помощи в полза на студентския дом до 30 юний 1930 г. По заповед.

София, 4 януари 1930 г.

Н-к отделението за соц. грижи
при М-вото на В. Р. и Н. Здраве: Д-р Т. Зябов

КЪМ ДАРИТЕЛИТЕ

Може би на някой, кампанията в полза на Студентския дом в София, подета от специален Граждански комитет, съдействуван от Българския национален студентски съюз, може да се види ненавременна, поради голямата икономическа криза, която страната преживява. На тях, речените две организации дължат своето обяснение.

На Комитета, както и на Съюза на българските студенти, е добре известно ненормалното състояние, което преживява България. За това те държат добра сметка. Обаче, има инициативи и инициативи. Ако едни от тях търпят отлагане, други се налагат със силата на неумолимата неотложност. Забавянето на тяхното осъществяване носи смут и израждане, които прибавени към икономическата криза вещаят нещо по-лошо. Такава неотложна инициатива е тая да се изгради студентско огнище в единствения университетски град в България. Въпросът, следователно, е да направим едно благородно усилие върху себе си, да разтворим нашите сърца и дадем всеки според възможностите си.

При по-добри веремна, Комитетът смята, че отделни, единични личности биха могли да изградят Студентския дом в неговата цялост. Днес, той смята, че, при желание и съзнание за дълг, същите биха могли да дадат един скромнен дял от този Дом.

Нашето Отечество е петимно да бъде свидетел на повече жестове. В него те с атъй редки. В това отношение съседните ни държави с право могат да ни съжалят. Дали ще се намерят състоятелни българи, които да проявят своето човешко и национално достойнство, като подкрепят на дело предаността си към българската академическа младеж?! – Тяхното име ще бъде обезсмъртено. И там, в знак на признателност, Гражданският комитет и българското студентство ще отредят страниците на своя златен албум за дарителите над 5000 лв., златните букви на мраморната плоча – за дарителите над 100 хил. лв. , а на подарилите над 1 млн. лв. ще бъдат изваяни техните бюстове.

Сумите се събират от специални опълномощени комисии с пълномощни заверени с подписа на Ректора на Държавния университет, проф. Ст. Баламезов и на г-н д-р Зебов, началник на отделението за социални грижи при Министерство на В.Р.Н.З, а могат да бъдат внесени и направо м Централната кооперативна банка в София на сметка на фонда Студентски дом.

“Вижте съкровището на сърцето си - и пренесете очаквания плод!”

От Гражданския комитет за изграждане на Студентски дом в София
и Българския национален студентски съюз

ЦДА, ф. 264 к, оп. 6, а.е. 1474, л. 61.

РАЗРЕШЕНИЕ ЗА СЪБИРАНЕ НА ПОМОЩИ, 06.02.1930 г.

Разрешава се събирането на помощи в полза на Студентски дом до 30 юни 1930 година. По заповед.

София, 24 април 1930 год.

Началник на отделението за социални грижи
При М-вото В. Р. и Н. Здраве: Д-р Зябов

ЦДА, ф. 264 к, оп. 6, а.е. 1474, л. 58.

**ПИСМО ОТ МВРНЗ ДО СТОЛИЧНИЯ
ПОЛИЦЕЙСКИ КОМЕНДАНТ, 02.05.1930 г.**

Вх. № 8661 от 28. 04. 1930 г. Надпис върху писмо с № 98 на Гражданския комитет за постройка студентски дом искат разрешение за събиране на помощи на 18 май из софийските улици за фонд постройка Студентски дом.

№ 5976

До Господина

Столичния Полиц. Комендант

Тук

Разрешава се. Заповед.

София, 2 май 1930 г.

Н-к отдел. Социални грижи: Зябов

**ПИСМО ДО МИНИСТЪРА НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ
И НАРОДНОТО ЗДРАВЕ, 11.07.1930 г.**

Граждански Комитет за постройка
на студентски дом за София
№ 39, 11 Юлий 1930 г.

До Господина Министъра
на Вътрешните Работи и Народното Здраве
ст. София

Уважаеми Господин Министре,*

Акцията на комитета за събиране на суми в полза на фонда за “Постройка на Студентски дом в София” , която се води под върховното покровителство на Негово Величество Царя, бе разрешена от Вас със срок до 30 юний т. г. Понеже съществуващата кредитна и стопанска криза в страната ни позволиха за интервал от 1 януари до 30 юний т. г. една твърде ограничена работа, най-почтително молим, да ни се продължи срока поне до 31 декемврий т. г.

Събирането на суми става под най-прекия контрол на Ректора на Университета, който е и председател на гражданския комитет за построяване на студентския дом.

С почит.

Председател, Ректор на
Университета, Проф.: Ст. Баламезов

Секретар: Т. В. Томов

---

*Върху екземпляра от писмото в ЦДА (ф. 264 к, оп.6, а.е. 1444, л. 55) се чете следната ръкописна резолюция: “Разрешавам. 14.VIII”. (Бел.съст.)

**ПИСМО ДО МИНИСТЪРА НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ
И НАРОДНОТО ЗДРАВЕ, 25.08.1930 г.**

Граждански Комитет за
постройване студентски дом в София
№ 43, 25 август 1930 г.

До Господина Министра
на Вътрешните Работи и Народното Здраве
Тук

Господин Министре,

Подетата от комитета, под покровителството на Негово Величество Царя акция по събиране на средства за построяване на студентски дом в София, съответно разрешена от Вас, предполага в своето развитие да проведе по един “ден на студента”, във всички по-голями градове на царството, когато чрез закачането на специални лентички – значки ще бъде събрана лептата на гражданството. Такъв “ден” комитета произведе в София и Враца. Денът “Св. Богородица” е определен за “ден на студента” в гр. Варна.

Молим Ви най-учтиво, Господине Министре, да имате добрината и дадете веднага телеграфическо нареждане до Господина Варненския Окръжен Управител в смисъл че “денят” е разрешен.

С почит:

Председател, Ректор на Университета:
Проф.: Г. Шишков

,Секретар: Васил Г. Янков*

---

*Като секретар – вместо титуляра Тома В. Томов – писмото е подписано със запетайка от председателя на студентския строителен комитет към БНСС Васил Г. Янков. Повече за В. Янков и неговите приноси за създаването и историята на Студентския дом вж. книгата: Янков, Васил. *Думата на българския студент*, С., 2004. (Бел. съст.)

ЦДА, ф. 264 к, оп. 6, а.е. 1474, л. 53.

**ТЕЛЕГРАМА ОТ МВРНЗ
ДО ОКРЪЖНИЯ УПРАВИТЕЛ НА ВАРНА, 25.08.1930 г.**

Подател: Вътрешно М-во
№ 11294, 25.08.1930 г.

ВАРНА
ОКРЪЖНИЯ УПРАВИТЕЛ

Разрешава се отпразнуването ден на студента от гражданския комитет за построяване студентски дом на 28 август с. г. за събиране помощ чрез окачване лентички. Заповед.

Началник социални грижи (п) Чолев

ЦДА, ф. 264 к, оп. 6, а.е. 1474, л. 50.

**ТЕЛЕГРАМА ОТ МВРНЗ
ДО ОКРЪЖНИЯ УПРАВИТЕЛ НА ВАРНА, 10.01.1931 г.**

Подател: Вътрешно М-во
№ 287, 10.01.1931 г.

ПЛОВДИВ
ГРАДОНАЧАЛНИКА

Разрешава се на Гражданския комитет за постройка на студентски дом да събират помощи в града Ви през месец януари т. г. за постройка студентски дом. Заповед.
Началник социални грижи: (п) Чолев

ЦДА, ф. 264 к, оп. 6, а.е. 1474, л. 52.

**ПИСМО ОТ МВРНЗ
ДО СТОЛИЧНИЯ ПОЛИЦЕЙСКИ КОМЕНДАНТ, №288, 10.01.1931 г.**

№ 288 от 10. 01. 1931 г.

До Господина
Столичния Полиц. Комендант
Тук

Съобщава Ви се, че съгласно резолюцията на Господин Главния Секретар, сложена върху писмо № 80 / 1931 г. на Гражданския комитет за постройка на студентски дом, разрешава се на горния комитет да събира помощи през м. Януари т. г. в града за постройка на студентски дом.

НАЧАЛНИК НА ОТДЕЛЕНИЕ: (п) Чолев

**ПИСМО ОТ МВРНЗ
ДО СТОЛИЧНИЯ ПОЛИЦЕЙСКИ КОМЕНДАНТ, №289, 10.01.1931 г.**

№ 289

Вх. № 350 / 10. 01. 1931 г. Надпис върху писмо № 80 / 1930 г. на Гражданския комитет за постройка на Студентски дом – София, с което се моли да се разреши събиране на помощи в София и Пловдив.

До Столичния Полиц. Комендант
Тук

С молба да се съобщи на въпросния комендант, че министерството е разрешило до съответните места да се разреши събирането на помощи през м. Януари т. г.

София, 10 януари 1931 г.

Н-к отдел. Социални грижи (п) Чолев

ЦДА, ф. 264 к, оп. 6, а.е. 1474, л. 49.

**ПИСМО ОТ МВРНЗ
ДО СТОЛИЧНИЯ ПОЛИЦЕЙСКИ КОМЕНДАНТ, №289, 24.01.1931 г.**

№ 752 от 24. I. 1931 г.

До Господина
Столичния Полиц. Комендант
Тук

Съобщете на Гражданския комитет за постройка студентски дом на адрес ул. “Левски” № 7, да представи три екземпляра от устава, препис от учредителния протокол и списък с точните адреси на членовете от управителния съвет.

След проверка, донесете за тяхната честност и благонадежност.

Началник на отделението: (п) Зябов

**ПИСМО ДО МИНИСТЪРА НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ
И НАРОДНОТО ЗДРАВЕ, 01.02..1931 г.**

Граждански Комитет за постройка
на студентски дом за София
№ 14, 1 февруарий 1931 г.

До Господина Министъра
На Вътрешните Работи и Народното Здраве
Тук

Уважаеми Господине Министре,
Най-учтиво Ви молим да утвърдите тук приложения устав на Гражданския комитет за постройване на Студентски клуб в София.

Утвърждение до сега не сме искали, защото когато се учреди Комитетът уставите на дружествата се утвърждаваха само от Министерството на народното просвещение и въпросният устав бе утвърден със заповед № 1516 от 14 май 1911 г.

С почит:

ПРЕДСЕДАТЕЛ, РЕКТОР НА УНИВЕРСИТЕТА: Проф. Ст. Киркович
СЕКРЕТАР: Т. В. Томов

ПРИЛОЖЕНИЕ:

1. Препис от учредителния протокол в 3 екземпляри.
2. Уставът в 3 екземпляри.
3. Списък на членовете на Комитета.

**ПИСМО ОТ МВРНЗ (ОТДЕЛЕНИЕ СОЦИАЛНИ ГРИЖИ)
ДО СТОЛИЧНИЯ ПОЛИЦЕЙСКИ КОМЕНДАНТ, 17.02.1931 г.**

МИНИСТЕРСТВО
НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ
И НАРОДНОТО ЗДРАВЕ
ОТДЕЛЕНИЕ СОЦИАЛНИ ГРИЖИ
№ 1656, 17.02.1931 год.
София

До Господина
Столичния полицейски
Комендант
Тук

Изпраща се устава на Гражданския комитет за постройка студентски дом БНСС, надлежно утвърден, съгласно чл. 2 от Закона за училищата и дружествата за предаване на адрес ул. "Левски" № 7. Разпоредете за вписването му в списъка на дружествата, съгласно окръжно № 10050 от 7. IX. 1927 г. на Министерството.

Съобщете на Комитета, че се задължава да представя всяка година в отделението за Социални грижи при Министерството препис от годишния отчет за дейността си, заедно със сведения за приходите и разходите през изтеклата отчетна година, а така също в срок от 15 дни, да уведомява отделението за всяка промяна в състава на управителната тяло.

Приложение: устава и сведение за попълване от Комитета и се повърне в Министерството.

Началник на отделението: (п) Зябов

**ПИСМО ДО МИНИСТЪРА НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ
И НАРОДНОТО ЗДРАВЕ, 27.03.1931 г.**

ГРАЖДАНСКИ КОМИТЕТ
за построяване на Студентски дом
в София
№ 31, 27 март 1931 год.

До Господина Министера
на Вътрешните Работи и Народното Здраве
Тук

Уважаеми Господин Министре,*

Потвърждавайки устния ни разговор воден с Вас, молим Ви най-учтиво да разрешите акцията в полза на Студентския дом в София, да бъде продължена за цялото Царство до края на текущата календарна година. Тази акция се ползува от Върховното покровителство на Негово Величество Царя.

Основния камък на Домът ще бъде поставен това лято, когато ще постъпи и обещаната от Международната студентска взаимопомощ сума от 2 100 000 лева. С тях събраната сума ще възлезе на около 5 000 000 лева, като остава за завършване на сградата да бъдат събрани още толкова.

Очаквайки благоприятното Ви разрешение на въпроса, оставаме с отлични към Вас почитания.

За Председател,
Про-Ректор на Университета:
Проф. Ст. Баламезов

Секретар: Т. В. Томов

---

*Върху екземпляра от писмото в ЦДА (ф. 264 к, оп.6, а.е. 1444, л. 41) се чете следната ръкописна резолюция: “Докл. Г-н М-ра не разрешава! 9.IV.31”. (Бел.съст.)

ГРАЖДАНСКИ КОМИТЕТ ЗА ПОСТРОЙВАНЕ НА СТУДЕНТСКИ ДОМ В СОФИЯ

ОБЯВЛЕНИЕ

Гражданският Комитет за построяването на Студентски дом в София съобщава на интересуващите се, че на 14 май 1931 год. в 15 часа (3 часа след пладне) в Ректората на университета ул. "Шипка" № 4, ще се произведе търг с тайна конкуренция за отдаване на предприемач "Извършването на грубите работи (под покрив) по постройка на Студентския дом в София на девизна стойност 5 556 510 (пет милиона петстотин петдесет и шест хиляди петстотин и десет) лева. Съгласно чл. 170 от закона за Бюджета, Отчетността и Предприятията, всеки предприемач внася залог 5 на сто от горната сума за правоучастие в търга. Освен това, конкурентите трябва да представят и всички изискуеми се от закона и поемните условия документи.

Поемните условия могат да се видят всеки присъствен ден от 3 до 5 часа след пладне при секретаря на Университета, ул. "Шипка" № 4 и да се купят срещу заплащане на 300 лева.

София, 28 април 1931 г.

От Комитета

**ПОКАНА ОТ ГРАЖДАНСКИ КОМИТЕТ
ЗА ПОСТРОЙВАНЕ НА СТУДЕНТСКИ ДОМ В СОФИЯ ЗА ТЪРЖЕСТВОТО
ПРИ ПОСТАВЯНЕ НА ОСНОВНИЯ КАМЪК НА 30.05.1931 г.**

До Господина

Тук

ПОКАНА

П. Г.

Комитетът Ви кани да присъствувате на тържеството при поставяне основния камък на сградата за Студентски дом, което ще стане на 30 май 1931 год. Събота, 11 часа, на площад “Народно събрание”.

От Комитета

**КРАТКА ИСТОРИЧЕСКА БЕЛЕЖКА
за основаването на фонда и гражданския комитет
за построяване на студентски дом в София**

През 1900-1901 учебна година се основа в София Студентска трапезария на кооперативни начала под наименование “*Студентски клуб*”. Едни от енергичните дейци в тази инициатива са били писателят *Никола Атанасов*, министърът на просветата проф. *Ал. Цанков* и доц. *Илия Янулов*.

През 1904-1905 учебна година тогавашният председател на Студентския клуб *Стилиян Чилингиров*, със съдействието на министъра на просветата, проф. д-р *Иван Д. Шишманов*, полага основите на фонда за построяване на Студентски дом с основна сума 10.000 лв., отпусната от Министерството на народното просвещение. До 1910 г., фондът остава почти непроменен, поради липса на специално юридическо лице, което да го управлява и да се грижи за неговото нарастване и достигане на задачите му.

На 12 юний 1910 г., по инициатива на тогавашния председател на Студентския клуб, *Тома В. Томов*, с протокол № 41 от същата дата, се учередява *Граждански комитет за построяване здание на Студентския клуб в София*. Уставът на този комитет е утвърден със заповед от Министерството на народната просвета № 1516 от 14 май 1911 година.

Първият състав на Гражданския комитет бе следния:

1. Ректорът на Университета, председател по право – тогава проф. Беню Цонев, 2. Д-р Ив. Шишманов, 3. Проф. Г. Т. Данаилов, 4. Г-жа М. проф. Милетич, 5. Г-жа С. проф. Цонева, 6. Университетския лекар – тогава д-р Х. Генчев, 7. Кирил Г. Попов, 8. Софийският кмет, 9. Един от администраторите на БНБ – тогава П. Чолаков, 10. Архитект Кунев, 11. Един от членовете при Соф. Окр. Съд – тогава Янаки Михайлов, 12. Иван Поп Петров - основен учител, 13. Ст. Чилингиров, 14. Ст. С. Руневски, 15. Т. В. Томов, 16. Председателят на Студентския клуб – тогава Атанас Цанев.

Последователно отделни лица от този състав се заместиха със следните нови членове: проф. д-р В. Моллов, проф. Ст. Баламезов, проф. д-р Ст. Консулов, г-жа д-р Елена проф. Стоянова, Коста Колев, В. Чалъков и архитект Русев.

Чрез съдействието на г. проф. Г. Т. Данаилов, веднага след учредяването на Комитета, Столичното общинско управление отпусна място на ул. “Оборище” и бул. “Евлоги Георгиев”, в размер на 1000 кв.м. и 5000 лв. за усиление на фонда, които тогава бяха една значителна сума. По-нататък, по инициатива на покойния Кирил Попов, се организира лотария в полза на Студентския дом.

Въпреки тях и други инициативи, 1919 год. ни завари със сравнително малки средства. Започва се наново една усилена работа. По инициатива на проф. Ал. Цанков, в качеството му на Ректор на Университета и председател на Комитета, се учредяват специални такси, плащани от студентството в полза на фонда. Енергична дейност в ползи на фонда прояви и проф. д-р В. Моллов, като ректор на Университета през учебната 1923 –1924 година.

По едно недоразумение, мястото на ул. “Оборище” ни се отне. Чрез съдействието на проф. Г. Т. Данаилов и бившия ректор, проф. Г. Кацаров, ни се даде ново място в квартала Лозенец в размер на квадратни метра 1500.

През 1928 г., секретарят на Entr`aide Universitaire Internationale (ISS) Женева, г. Поберетски се обръща към проф. Данаилов с предложение да съдейства на нашата задача за по-скорошното построяване на Студентския дом. През м. авгУст 1928 г., конгресът на ISS, в Chartre, чрез съдействието на д-р Кочник, М. Поберетски, д-р Кулман, д-р Шаерер, покойния д-р Андрея Башев и г-ца татяна Киркова, решава да събере в полза на фонда 15.000 долара, ако в България от 1 август 1928 г. насам се съберат 11.000 долара. Почна се една енергична работа от подпредседателя на Гражданския комитет проф. Данаилов, заедно с бившите ректори проф. д-р Г. Шишков и проф. Ст. Баламезов, за събиране суми от всички банкови институти и по-крупни търговски предприятия. От друга страна, Студентският комитет, ръководен от студента В. Г. Янков, даде всенароден характер на акцията. В резултат на всичко отва, на 25 януарий 1931 година, се стига до поставената квота от ISS.

Чрез съдействието на г.г. Министрите проф. Г. Т. Данаилов и Гр. Василев със закон, публикуван в Държавен вестник бр. 277 от 14 март 1931 г. ни се отпуска държавното място на пл. “Народно събрание” и ул. “Аксаков”, в размер на кв.м. 1394 за построяване на Студентския дом. На това място на 30 май т.г. ще се положи основния камък на Дома. Мястото в Лозенец остава за общежитие и салон за физическо възпитание на студентството.

Днес състоянието на фонда е следното:

Безсрочен влог в Б. Ц. К. Банка лева	2.150.000
Ценни книжа и срочни свидетелства по депо в Б.Н. Банка лева	773.046
Всичко лева	2.923.046
Суми предвидени по бюджета на М-ството на Народното просвещение лева	385.000
Всичко лева	3.308.046
Entr`aide Universitaire Internationale – Женева лева	2.100.000
Всичко лева	5.408.046

Последната сума 2.100.000 лв. ще бъде донесена чрез чек от делегатите на ISS, които ще присъствуват при полагането на основния камък на Студентския дом на 30 май т.г.

С тая сума Комитетът ще може да довърши само грубата работа – зидария под покрив. За останалото – ще се апелира, както към българското общество, така и към I.S.S.

Председател на Комитета,
Ректор на Университета: Проф. Д-р Ст. Киркович

Подпредседатели: М-р проф. Г. Т. Данаилов
Проф. Д-р В. Моллов

Касиер: Коста Колев

Секретар: Т. В. Томов

Членове: М. проф. Милетич
Д-р Елена Проф. Стоянова
Проф. Ст. Баламезов
Проф. Д-р Ст. Консулов
Ст. Чилингиров
Пом. Кмет Д-р П. Петков
Д-р Хар. Генчев
Никола Кирков, чл. от Соф. Окр. Съд
Архитект Борис Русев
В. Чалънов, учител
Ив. Апостолов, председател на О.С.О. “Хр. Ботев”

**СПИСЪК НА ЧЛЕНОВЕТЕ НА ГРАЖДАНСКИЯ КОМИТЕТ ЗА ПОСТРОЙКА
НА СТУДЕНТСКИ ДОМ В СОФИЯ***

- 1/ ПРЕДСЕДАТЕЛ, Ректора на Университета по право – сега Професор Д-р СТЕФАН КИРКОВИЧ**, ул. “Славянска” № 28
- 2/ ПОДПРЕДСЕДАТЕЛ – М-р Проф. Г. Т. ДАНАИЛОВ, ул. “Сан-Стефано” № 20
- 3/ ПОДПРЕДСЕДАТЕЛ – Проф. Д-р ВАСИЛ МОЛЛОВ, бул. “Цар Освободител” № 18
- 4/ КАСИЕР – КОСТА КОЛЕВ, Директор на Сконтския отдел при Централното управление на Българска народна банка, ул. “Чаталджа” № 23
- 5/ СЕКРЕТАР – ТОМА ВАСИЛЕВ ТОМОВ, Инспектор при Централното управление на Българска народна банка, ул. “Руен” № 2
- 6/ Г-жа М. Проф. МИЛЕТИЧ, ул. ”Шипка” № 21
- 7/ Г-жа Д-р ЕЛЕНА Проф. П. СТОЯНОВА, ул. “6 Септември” № 59
- 8/ Г-н СТИЛИЯН ЧИЛИНГИРОВ, писател, бул. “Дондуков” № 125
- 9/ Проф. СТЕФАН БАЛАМЕЗОВ, Юридически факултет при Държавния Университет, бул. “Фердинанд” №12
- 10/ Проф. Д-р СТ. КОНСУЛОВ, Физико-математическия факултет при Държавния Университет, ул. “Цибра” № 6а
- 11/ Кмета на Столицата по право – сега Г-н ВЛАДИМИР ВАЗОВ, ул. “Върбица” № 1
- 12/ Д-р ХАРАЛАМПИ ГЕНЧЕВ, Общински лекар, ул. “Неофит Рилски” № 27
- 13/ Един от членовете на Соф. Окръжен Съд – сега Г-н НИКОЛА КИРКОВ, ул. “Витоша” /бивша “Баба Неделя”/ № 27
- 14/ ВЕНЦЕСЛАВ ЧАЛЪКОВ, Член от Управителния съвет на Българския Учителски съюз, ул. “Здраве” № 1
- 15/ Архитект КУНЕВ, Българска Ипотечна Банка, ул. “Бъкстон” № 32
- 16/ Председатели на Общостудентската Организация “ХР. БОТЕВ”, сега ИВАН АПОСТОЛОВ, ул. “Генерал Паренсов” № 41

Секретар:
Т. В. Томов

---

*Съставът на Гражданския комитет дава основание да определим, че този списък, намиращ се в ЦДА във фонда на министерството на вътрешните работи и народното здраве, е от 1931 г. – годината на полагането на основния камък на Студентския дом. (Бел. съст.)

**Неволна грешка. Ректор на Софийския университет през 1931 г. е проф. д-р Стоян Киркович. (Бел съст.)

ПИСМО ДО МИНИСТЪРА НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ, 04.06.1934 г.

ГРАЖДАНСКИ КОМИТЕТ
за пострйване на
Студентски дом в София
Общостудентски стол
“MENSA ACADEMICA”
№ 12, София, 4 юний 1934 г.

До Господина
Министъра на вътрешните работи
Тук

Уважаеми Господине Министре,

При Студентски дом в София съществува общостудентски стол “МЕНЗА АКАДЕМИКА”, чиято задача е да дава на студентите здрава, прясна и питателна храна на костуема цена, като подкрепя и крайно бедни студенти с даването им на безплатна храна. Тия си задачи, столът е постигнал с даването на храна при месечен абонамент от 600 лв. На 500 души студенти и при безплатното изхранване средно на 60 души бедни студенти. Както на едните, така и на другите се сервират ежедневно по пет порции, като от откриването на стола до тоя момент са дадени и над 7 000 безплатни обяда и вечери.

При това положение, “Менза Академика” работи вече цялата учебна година и сама покрива своите разходи, като от приходите си указва и взаимопомощ на бедните студенти.

Управлението на общостудентския стол с настоящето си моли да му позволите, щото на 1 юли т. г. да обкичва с лентички софийското гражданство, като приходите от деня ще послужи за даването на безплатна храна на бедните студенти.

Уверени, че ще се отзовете на настоящата ни молба, Ви поднасяме нашите благодарности.

С почит:

Председател: Стефан Тюлев
Секретар: Михаил Настев

ЦДА, ф. 264 к, оп. 6, а.е. 1474, л. 35.

**РАЗРЕШЕНИЕ ЗА СЪБИРАНЕ НА ПОМОЩИ
ОТ ГРАЖДАНСКИЯ КОМИТЕТ, 11.06.1934 г.**

№ 8219 от 11. VI. 1934 г.

Полицейско Комендантство
Тук

Съобщете на Гражданския комитет за построяване на Студентски дом в София, че им се разрешава да събират помощи, чрез окачване на лентички на 1 юли т. г. в София. По заповед.

Н-к отделение: М. Табакова

ПИСМО ДО МИНИСТЕРСТВОТО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ
(Отделение социални грижи), 05.06.1936 г.

ГРАЖДАНСКИ КОМИТЕТ
за пострйване на
СТУДЕНТСКИ ДОМ В СОФИЯ
№ 4, София, 5 юний 1936 г.

ДО МИНИСТЕРСТВОТО НА
ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ
/Отделение социални грижи/
ТУК

ГОСПОДИН МИНИСТРЕ,

През учебната 1901/1902 г. се учреди в София на кооперативни начала студентска трапезария под наименование “Студентски клуб”, която даваше евтина и питателна храна на по-голямата част от тогавашните студенти, а на крайно бедните – безплатно и с ½ абонамент. През 1904/1905 учебна година се учреди специален фонд за пострйване сграда за студентски дом. През 1911 г. се получи място в размер на около 1300 кв.м на площад “Народно събрание”. През 1931 г. се построи една монументална сграда на около 1200 кв.м.

Сградата, заедно с мястото, струва около 12 000 000 лева. За нейното довършване са необходими около 3 000 000 лева. Министерството на Народното Просвещение прави усилия да намери една сума около 1 200 000 лева. Потребни са още кръгло около 1 800 000 лева.

Поради всичко това и КАТО ИМАМЕ ПРЕДВИД, ЧЕ СТУДЕНТСКИЯ ДОМ ЩЕ ОБЛЕКЧАВА ЕЖЕГОДНО ПОЛОЖЕНИЕТО НА НЯКОЛКО СТОТИЦИ СТУДЕНТИ, ДЕЦА НА БЕДНИ БЪЛГАРСКИ СЕМЕЙСТВА, молиме нарежданието Ви, Господине Министре, да се отдели една сума от ф о н д а за общественно подпомагане, поне в размер на 1 500 000 лева, КОЯТО ДА ПОСЛУЖИ ЗА ДОВЪРШВАНЕТО НА СТУДЕНТСКИЯ ДОМ, КОЙТО В ТОВА ПОЛОЖЕНИЕ ГРОЗИ ЦЕНТЪРА НА СТОЛИЦАТА.

С почит:
Председател, Ректор на
Университета: М. Арнаудов
Секретар: Т. В. Томов

**ПИСМО ОТ МВРНЗ ДО ДИРЕКЦИЯТА НА ПОЛИЦИЯТА
(СЛУЖБА ДРУЖЕСТВА), 20.07.1936 г.**

14770 /LV-599

20.VII1936 г.

До Дирекцията на
Полицията
(служба дружества)
Тук

Съобщете на Гражданския комитет за построяване на студентски дом в гр. СОФИЯ, да изпрати в Министерството:

1/ два екземпляра от устава на Комитета, подписани от управителния и проверителен съвети

2/препис от учредителния протокол

3/извлечение от протокола на общото събрание

4/списък с точните адреси на лицата, влизащи в управителния и проверителен съвети на Комитета, като след проверка съобщите за тяхната честност и благонадежност.

Началник на отделението: (п) Д-р Т. Зябов

ПИСМО ДО МИНИСТЪРА НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ
(Отделение за социални грижи и обществено подпомагане), 09.05.1938 г.

ГРАЖДАНСКИ КОМИТЕТ
за пострйване на
СТУДЕНТСКИ ДОМ В СОФИЯ
№ 6 София, 9 май 1938 г.

До Господина
МИНИСТРА НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ
Отделение за социални грижи и обществено
Подпомагане
ТУК

ГОСПОДИН МИНИСТРЕ,
Съгласно чл. 10 от Наредбата закон за контрола на сдруженията, приложен към настоящето изпращаме един списък на членовете от управителния и контролния съвети на Гражданския комитет за пострйване на студентския дом в София.

ПРИЛОЖЕНИЕ: 1 списък

С ПОЧИТ:
ПРЕДСЕДАТЕЛ:
СЕКРЕТАР: Т. В. Томов

С П И С Ъ К

на членовете на управителния и контролния съвети на Гражданския комитет за пострйване студентски дом в София

I

- 1.Професор Георги П. Генов, ректор на университета, председател, ул. "Тракия" № 20а.
- 2.Професор Георги Т. Данаилов, подпредседател, ул. "Сан Стефано" № 20.
- 3.Професор Д-р Васил Моллов, подпредседател, ул. "Цар Освободител" № 16.
- 4.Коста Колев, директор на сконтовия отдел при Българската народна банка, касиер, ул. "Чаталджа" № 23.
- 5.Тома В. Томов, инспектор при Българската народна банка, секретар, ул. "Руен" № 2.
- 6.Професор Д-р Стефан Консулов, ул. "Цибра" № 12.
- 7.Г-жа Мария Проф. Милетич, ул. "Шипка" № 21.
- 8.Г-жа Д-р Елена Проф. Петко Стоянова, ул."6 септемврий" № 59.
- 9.Стилиян Чилингиров, писател, ул. "Карл Шведски" № 37.
- 10.Никола Кирков, подпредседател на Софийския областен съд.
- 11.Христо Стоилов, пом. кмет на Столицата, ул. "Венелин" № 7.
- 12.архитект Борис Русев, площад "Св. Неделя" № 8.
- 13.Председателя на общостудентската организация "Христо Ботев", по право.

II

Контролния съвет

- 1.Професор Стефан Баламезов, юридическия факултет при университета.
- 2.Д-р Харалампи Генчев, ул. "Неофит Рилски" № 29.
- 3.Васил Чалъков, бивш учител, книгоиздателство "Хемус", ул. "Солунска".

**ПИСМО ДО МИНИСТЪРА НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ
И НАРОДНОТО ЗДРАВЕ**
(Отделение за обществено подпомагане), 08.06.1938 г.

ГРАЖДАНСКИ КОМИТЕТ
ЗА ПОСТРОЙВАНЕ НА
СТУДЕНТСКИ ДОМ В СОФИЯ
№ 7, София, 8 юний 1938 г.

ДО МИНИСТЕРСТВО НА ВЪТРЕШНИТЕ
РАБОТИ И НАРОДНОТО ЗДРАВЕ
Отделение за обществено подпомагане
ТУК

На основание чл. 6 и чл. 8 от наредбата закон за държавен надзор върху дружествата и сдруженията, молиме да се преутвърди устава на гражданския комитет за посрояване Студентски дом в София.

За тая цел тук прилагаме:

- 1.заверен препис от учредителния протокол
- 2.два екземпляра от устава на гражданския комитет за построяване сграда на Студентски дом в София, надлежно подписани.

Списък на членовете на комитета и контролния съвет, представихме на 9 май т. г. с вх. № 6917.

ПРИЛОЖЕНИЯ:

Зав. препис от учр. протокол
Устава в 2 екземпляра

С ПОЧИТ

ПРЕДСЕДАТЕЛ: Г. П. Генов
СЕКРЕТАР: Т. В. Томов

**ПИСМО ОТ МВРНЗ (ОТДЕЛ ЗА ОБЩЕСТВ. ГРИЖИ)
ДО ДИРЕКЦИЯТА НА ПОЛИЦИЯТА
(СЛУЖБА ДРУЖЕСТВА), 22.06.1938 г.**

МВРНЗ
(Отдел. за обществ. грижи)
№ 4262, 22.VI.1938 г.
София

До Дирекцията на полицията
(Служба дружества)
Тук

Приложена изпраща Ви се преписката на Гражданския комитет за построяване на Студентски дом в София – вх. № 11400 / 8. VI. 1938 г., за да съберете сведения съгласно чл. 11 и 12 от Закона за държавния надзор на дружествата и сдружаванията за лицата от управителния и контролен съвети, както и сведения по чл. 7, буква “б” от същия закон и дадете мотивирано мнение за утвърждаване и неутвърждаване на устава.

Приложение: преписката.

Началник на отделението: (п) Ал. Янулов

ЦДА, ф. 264 к, оп. 6, а.е. 1474, л. 30.

**ПИСМО ОТ ДИРЕКЦИЯТА НА ПОЛИЦИЯТА
(ОТД. ДЪРЖАВНА СИГУРНОСТ)
ДО МВРНЗ (ОТД. ЗА ОБЩЕСТВ. ГРИЖИ), 01.07.1938 г.**

МВРНЗ
ДИРЕКЦИЯ НА ПОЛИЦИЯТА
ОТД. ДЪРЖ. СИГУРНОСТ
№ 1446-П-Д
София, 1.VII.1938 г.

До Министерството
на Вътрешните Работи и Народното Здраве
Отд. за общественни грижи
Тук

На № 4262

Приложена, връща Ви се преписката на Граждански комитет за построяване на “СТУДЕНТСКИ ДОМ” със съобщение, че лицата влизачи в управителното тяло са политически благонадеждни, и с мнение да бъде утвърден устава.

Приложение: преписката.

НАЧАЛНИК ДЪРЖ. СИГУРНОСТ:
ЗАВЕДУЮЩ БЮРО Д-ВА:

ЦДА, ф. 264 к, оп. 6, а.е. 1474, л. 12.

**ПИСМО ОТ МВРНЗ (ОТД. ЗА ОБЩЕСТВЕНИ ГРИЖИ)
ДО МИНИСТЕРСТВОТО НА НАРОДНОТО ПРОСВЕЩЕНИЕ, 11.07.1938 г.**

МИНИСТЕРСТВОТО НА
ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ И
НАРОДНОТО ЗДРАВЕ
(отдел. за общ. грижи)
№ 1782, 11.VII.1938 г.
София

До Министерството
на Народното Просвещение
Тук

Приложена, изпраща Ви се преписка вх. 11400 от 1. VI. 1938 год. на Гражданския комитет за построяване на Студентски дом в София с молба за мнение, има ли пречки, устава на Комитета да бъде преутвърден от Министерството, съгласно Наредбата-закон за държавен надзор върху дружествата и сдружаванията.

Приложение: преписката

Началник на отделението: (п) Ал. Янулов

ЦДА, ф. 264 к, оп. 6, а.е. 1474, л. 6.

**ЗАПОВЕД № 125 ОТ 1 МАЙ 1940 г.
НА МИНИСТЪРА НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ И НАРОДНОТО ЗДРАВЕ**

МИНИСТЕРСТВО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ И НАРОДНОТО ЗДРАВЕ
Отделение за обществени грижи – служба дружества

ЗАПОВЕД
№ 125

Съгласно чл. 8 от наредбата Закон за държавен надзор върху дружествата и сдуженията **преутвърждавам** устава на Гражданския комитет за постройване на студентски дом в София.

в гр. (с.) София.

София, 1 май 1940 год.

Министър: (п) Д-р А. Ангелов

**ПИСМО ОТ МИНИСТЕРСТВОТО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ И
НАРОДНОТО ЗДРАВЕ ДО ДИРЕКЦИЯТА НА ПОЛИЦИЯТА, 04.05.1940 г.**

МИНИСТЕРСТВО
НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ
И НАРОДНОТО ЗДРАВЕ
/Отделение за обществени грижи/
№ 7794, 4. V. 1940 г.
СОФИЯ

До Дирекцията на полицията
/Бюро дружества/
ТУК

Изпраща се устава на Гражданския комитет за построяване на студентски дом в София – СОФИЯ, надлежно утвърден, съгласно чл. 8 от Наредбата-закон за държавен надзор върху дружествата и сдруженията, заедно с препис от заповед № 125 от 1 май 1940 г. на г. Министра на вътрешните работи и народното здраве за преутвърждаване на същия устав за предаване на комитета.

Съобщете на комитета, че се получиха в Министерството в законния срок представените от същият съгласно чл. 10 от Наредбата-закон за държавен надзор върху дружествата и сдруженията списъци и след преглеждането им, не се намери за нужно да се приложат разпоредбите на чл. 13 от същия закон.

ПРИЛОЖЕНИЕ: устав и 2 преписа от заповедта.

НАЧАЛНИК НА ОТДЕЛЕНИЕТО:
Г. Г. Р.

**СЛУЖЕБНА СПРАВКА НА МВРНЗ ЗА ПРЕКРАТЯВАНЕ НА ДЕЙНОСТТА НА
ГРАЖДАНСКИЯ КОМИТЕТ ЗА ПОСТРОЯВАНЕ НА СТУДЕНТСКИ ДОМ В
СОФИЯ, 18.08.1949 г.**

Граждански комитет за построяване на студентски дом в София. Не съществува. От 1940 год. комитета е проявявал слаба дейност. През 1944 год. – след 9. 9. под председателстването на професор Баламезов, се е провело заседание, на което са обсъждани въпроси за мястото, където да бъде построен дома, но не се е стигнало до никакъв резултат.*

След това заседание, поради даване оставка от страна на всички професори, комитета се саморазтуря.

18. 8. 49 г.

---

*Трудно е да се установи какво точно са имали предвид членовете на Гражданския комитет, когато на заседание са обсъждали “въпроси за мястото, където да бъде построен дома”. Вероятно става дума за идея за построяване на нов Студентски дом, тъй като след 09.09.1944 г. в Студентския дом на пл. “Народно събрание” в София е настанен щабът на съветската армия и до 1958 г. на практика сградата изпълнява съвсем различни функции. (Бел. съст.)

**ТОМА В. ТОМОВ,
инициаторът за учредяване
на Гражданския комитет за построяване
на Студентски дом**

Статии, спомени, слова

Тома Василев Томов е роден през 1881 г. в Котел.

Завършва Търговската гимназия в Свищов. През 1904 г. е избран за касиер на Студентския клуб. През 1905 г. участва в т. нар. студентски обструкции срещу новия университетски правилник. През 1909 г. започва да следва за получаване на второ висше образование, когато през месец май е избран за председател на Студентския клуб.

Като председател на Студентския клуб, през 1909 г. внася Просба в Народното събрание за отпускане на 50 000 лева за фонда за построяване на клубна сграда. През 1910 г. Тома В. Томов иницира създаването на Гражданския комитет за постройка на здание на Студентския клуб. Става негов постоянен секретар – до изграждането на Студентския дом през 1933 г. и след това. Участва в церемонията по полагаането на основния му камък на 30 май 1931 г. и в множество инициативи, свързани с доизграждането на сградата. Написва десетки писма до институции и личности за оказване на помощ за построяването ѝ.

Тома В. Томов работи като адвокат и инспектор в Българска народна банка. През целия си живот остава свързан със студентското движение и с неговите най-популярни организации (до 1944 г.) – Общостудентската организация „Христо Ботев“ и Българския национален студентски съюз.

Умира на 2 декември 1962 г. в София.

В този втори дял на сборника публикуваме няколко негови текстове, посветени на възникването на студентското движение в България, на Студентския клуб и ролята му в историята на Студентския дом.

СПОМЕНИ И ИДЕИ ЗА СТУДЕНТСКИЯ КЛУБ*

В момента, когато моят отличен приятел и приемник в председателството на клуба, г. Атанас Цанев, ми направи любезната покана да напиша няколко реда от спомените си за клуба, преживявам едно от възможно най-горчивите предизпитни настроения. Такова, каквото може да изпитва само оня, който е бивал принуден с цената на двоен университетски курс да заплаща капризите на един формалистичен абсурд. Пряко всичко туй, с особна радост се пренасям в ония недалечни времена на разпален и животворящ ентузиазъм, който единствено ослаждаше непоносимите тежести на моето твърде изключително студентско съществуване. С неизразима приятност аз си възобновявам красивото и пълно с бурен живот близко минало на студентския клуб.

Преди да мина на по-съществената част от краткото си изложение, ще си позволя волността с няколко думи да скицирам твърде характерната картина на моето запознанство с клуба.

Беше 2. X. 1902 год., когато за втори път слязох на софийската гара, като кандидат за студент (първия път беше по несполучливо службогонство през 1901 г., когато свърших свищовската търговска гимназия). Посрещнаха ме 10 души студенти, най-интимни приятели; задигнаха ми куфара на върлина и с особна тържественост тръгнахме из главната софийска улица. Спряхме в къщата между улиците “Неофит Рилски” и “Цар Самуил”, гдето щях да гостувам. Посрещателната церемония се продължи до късно след полунощ. Имах само 20 лева, които трябваше да проточа до неопределено време. Първите 10 дни минах като гост; “капиталът” остана непокътнат. Прекрати се гостуването. В продължение на 2 ½ месеца след това, линията на ежедневните ми бюджети доби видът на една прогресия с първи член 50 ст., а последен 2 ½ ст. Ядох на 2 деня 3 пъти, - още една крачка и щях да почна – на 3 деня 2 пъти. В този критичен момент, когато в джоба ми имаше само лев и половина, открих съществуването на клубната трапезария. По-голямата част от моите посрещачи бяха вече там. Абонамента беше 25 лева месечно, - цифра чудовищно голяма за мене. Отидох веднаж към 1 часа по обяд. Почти всички бяха се нахранили и се забавляваха: песни, китари, мандолини, игри и пр. Оглушаваха една скромна сграда на улица “11 август”. Още при входа се чувствувах лъхът на една чудно освежителна атмосфера. Влязох. Не бях ял от два деня. Моята компания се бе разположила на една близко до входа маса и се забавляваше с табли, карти и пр. Бях посрещнат с громки викове, - не бяхме се виждали скоро. Присламчих се при тях. Към средата на масата стоеше почти пълна панерка с бял хляб, чудно съблазнителен. Предложиха ми чай, не се противопоставих. Трябваше сега да се намери модус – незабелязано да се привлече панерката с хляба към ъгъла на масата, гдето бях. Компанията бе с разсеяно внимание. Почнах да разправам комични истории, с каквито бях твърде богат по онова време. В процеса на жестикулацията при разказа, примъквах неусетно хляба към моето кюше. Моите масали дадох повод за други, вниманието бе погълнато там. Аз на бърза ръка преполових панерката с хляба, улеснявайки задачата си с потапяне в чая. Съществуването ми бе продължено с 24 часа. По този начин по-нататък със седемтеех гроша и половина аз проживях още цял месец.

Тъй почнах аз с клуба. Година и половина след този критичен месец, аз прилагах кооперативния принцип с още 5 души другари на границата между София и Слатина

при един месечен бюджет под допустимия *existenz minimum* за тогавашните условия. Клубната обстановка бе недостижим идеал.

Към края на учебната 1903/1904 год. от клуба се раздадоха 12 полустипендии. Бях честит и аз да получа една. Станах за два месеца полустепендиант на трапезарията. В края на клубната година бях избран за касиер. Цялото настоятелство бе от 9 души. Почнахме да работим от началото на 1904/5 уч. година. Всинца вложихме силна амбиция за преуспяване на клуба. Уравниха се всички стари сметки. С помощта на М-ството на просветата се раздадоха 37 полустипендии за бедни студенти. Съставът на клуба достигна почтената цифра 140 члена. Усили се фонда за постройка на клубна сграда. През течение на клубната година се уредиха забавления почти във всички наши по-големи градове за в полза на фонда и трапезарията. 1904/905 година бе годината на пълен разцвет в материалния и идеен живот на клуба.

На 19. II. 1905 г. денят на нашето политическо освобождение, клубът свика митинг в цирк-театър "България" за да се поздравя делото на руската политическа свобода, което доби един енергичен израз на 9 януари с. г. Митингът бе твърде сполучлив. Той стана тема на редица общостудентски събрания, които целяха да осъдят една студентска политическа група, чиято скрита инициатива те подозираха в тази високо хуманитарна клубна акция. В тези събрания се яви една нова инициатива от чисто вътрешен академичен характер.

Беше влязъл в сила новия закон за университета от 1904 год. По силата на това, академичният съвет бе изработил нов университетски правилник, чието утвърждаване по неизвестни нам причини се бавеше. Първата стъпка бе да се настоя за утвърждаване. То стана. Правилникът ни горчиво изненада в много свои положения. Дисциплинарните норми отиваха до казармен ригуризм. За две отсъствия, студентът беше вън от университета.

Станаха грамадни общостудентски събрания. Н 23. III. с. г. университетските аудитории бяха изпразнени, - всички студенти бяха събрани в цирк-театър "България". С абсолютно единодушие се гласува текста на едно подробно изложение по правилника с редица искания. Настояваше се пред академическия съвет за отговор в един срок от пет дена. Мина срока, ректорът не даде никакъв отговор. На 29. III. през ноца към един часа се реши единодушно – да не се допуснат професорите да четат лекции докато исканията ни по правилника не бъдат удовлетворени. На 30. III. никой от професорите не бе оставен да чете. Лекциите се преустановиха. Академическият съвет обяви своето гледище по станалото и канеше съгласните с него да подадат просби. Според едно общо решение, всички студенти подадоха такива с еднообразен текст. 27 април бе денят, когато трябваше да продължат лекциите; тогава също се повтори историята от 30. III. Ново преустановяване на лекциите. На 7 май бяха изключени 13 души, а на 19 и – повече от 400. Това бе финалът на една 53 дневна упорита вътрешна борба. Исканията ни бяха удовлетворени, но – когато ние бяхме вече вън.

Няма да коментирам значението на това важно събитие в нашия вътрешен университетски живот. Това ще сторят други. Аз само ще посоча мястото на клуба в тази историческа по своите размери и значение вътрешна университетска распря.

В целия интервал от 23.III. до 19 май 1905 г. клубът бе централното място на всичко, което ставаше тогава. Там се пишеха изложенията, позивите и пр., там заседаваше ръководителното тяло, там се редактираше „Академическа Свобода“, от там тя получаваше издръжка, там бе първоизточникът на оня небивал ентузиазъм и въодушевление, с което тогавашното студентство се бе сплотило около девиза на академичната свобода. В най-критичните моменти, когато родителите бяха отказали поддръжката на своите синове, клубът отвори за всички безплатно своята трапезария. За тази волност на настоятелството, новите студентски поколения през есента на 1905

година, далеч от пламъка на борческото пролетно настроение през с.г., поискаха юридическа отговорност за формалните нарушения на клубния правилник. Ако и неуспешна, тази инициатива бе един тежък удар за настоятелството на клуба, особено за неговия касиер. В това тягостно настроение, аз напуснах клуба в края на 1905 година.

Събитията след 3 януари 1907 год. ме тласнаха в една нова одисея, която тук е безинтересна. От м. март на 1909 година почнах втората серия на студентството си. През май същата година, бях избран за председател на клуба, заедно с четири души най-енергични настоятели. Първата ни работа бе – да възобновим въпроса за клубното място. В общината не се намериха никакви следи от първото решаване на този въпрос през 1904 г. Повдигнахме го наново. Място се отпусна наблизко към бъдещия университет в размер на 900 кв.метра. Трябваше да се усили фонда за постройка на клубна сграда. Подадохме една обстойно мотивирана просба до Народното Събрание за 50 000 лева. Въпросът е препратен на изучаване в министерството на Финансите и това на Просветата. През идната сесия, фондът сигурно ще бъде увеличен с една значителна сума. Трета една важна задача бе идейния престиж на клуба. За неговото повдигане турихме начало на една свободна катедра по злободневни въпроси на съвременната култура във всички нейни разклонения. Инициативата се развива твърде сполучливо. Занапред ще се канят и капацитети от странство.

Поради предстоящи изпити, на 1 април т. г. напуснах председателството на клуба. Каква е била моята работа, това не знам. Едничкото което зная е, че аз бях предан на клубната кауза до пълна самозабрава и абсолютно себеотрицание.

Студентският клуб е партийно неутрална общостудентска организация със следните цели:

1) Да урежда систематично кооперативна трапезария, гдето средното софийско студентство при минимум парични средства ще има максимум здрава и питателна храна, която за най-бедните ще се раздава безплатно;

2) Да обедини в един съюз цялото българско студентство под знамето на общите му академични интереси и

3) Чрез силата на взаимодействието, да създава и култивира здрави студентски традиции в пълна хармония с един интензивен академичен живот.

Основният мотив за инициативата по учредяване на клуба е материалната мизерия, в която живее масата на българското студентство. Едва ли другаде, освен в Русия, би се намерил такъв неподобен героизъм в студентските среди срещу материалната нищета, какъвто имаме в София. Само натурата на българина, в която се крие силна жизнена потенция, може да понесе тежките удари на пауперизма, даже и при условията на един напрегнат умствен труд. Преди 6 години, уважаемият професор Д-р Ватев бе казал, че по-голямата част от софийското студентство хронически гладува. Днес това е 10 пъти по-вярно, защото цената на столичния живот през този период се издигна неимоверно силно.

Кой ще облекчи тежката съдба на българския студент? Ние нямаме руските условия, гдето семейства само за удоволствие упражняват благотворителност към млади радетели в полето на науката. Няма друг източник у нас, освен благодатната сила на кооперативната заемопомощ. Нашите другари преди 10 години сполучливо са се домогнали до нея. За един 10-годишен период тя е принесла твърде ценни услуги на нашата академическа младеж. При една собствена комфортна клубна сграда, трапезарията на студентския клуб трябва да събере всички студенти несофиянци. Това са повече от 1000 души още сега. Тази внушителна цифра ще даде пълна възможност за едно широко и рационално използване на кооперативния принцип. В резултат на това, всички най-бедни студенти ще могат да получават безплатна храна.

Досега клубът е водил анемичен живот предимно поради липсата на една удобна и специално за целите му нагодена сграда. Нейното застрояване е най-належаща задача, която клубните настоятелства и членове, а и цялото българско студентство трябва най-енергично да преследват. Трапезарията при студентския клуб трябва час час по-скоро да добие видът на една действителна *mensa academica*.

Българското общество, особено неговите демократични среди, не могат по никой начин да останат безучастни към тази клубна задача. Въпросът не е тъй повърхностен, в неговите основи лежи един много по-дълбок социален мотив. Да се аристократизира ли висшето образование у нас, или то да бъде фактически и занапред достъпно за масите? Да се ограничи ли източникът за интелектуалните сили на нацията, като се стесни неговата база, или пробирането и занапред да може да става от пълният запас на нацията? Да се смажат ли високо одарените умове сред масата, за да се издигнат само имотните посредствености, или обратно? Към културно обогатяване или към културна мизерия? Ето редица кардинални въпроси, за разрешението на които един добре организиран и засилен студентски клуб ще стори твърде много. Обществото не може и не трябва да остане непричастно към неговата съдба.

Но не е само материалната задача на клуба, която може да извика един по-широк обществен интерес. Студентският клуб, при едно стабилизирано положение, ще организира всички студенти в един общ съюз, гдето с общи усилия ще се догонва високата култура на академическия гражданин. Чрез силата на подобно самоиздигане и организационна сплотеност, положителното влияние на студентството в уредбата на вътрешния академичен живот ще бъде много по-ефикасно, отколкото сега. Класическата максима на университетското образование, според която професори и студенти са две равноценни части на академичното тяло, ще може напълно да бъде приложена.

Надпартийната намеса на студентството в критични моменти на нашия политико-обществен живот, която винаги се е импулсирала и ръководила от студентския клуб, е твърде ценна за българското общество. Студентството като цялост не е и не може да бъде реален политически фактор. Цената на неговите политически проявления, обаче, е в неговата силна чувствителност към политическите злини и смелата му реакция срещу тях.

Боравейки всеки ден с търсенето на истината и съвършенството във всички области на човеческото знание, студентът твърде естествено дохожда до неукротимото си желание да достигне това съвършенство и във формите на човешкото общечитие. Неправдите в обществения ред го смущават. Той реагира на тях. Пламенната природа на юношеския темперамент дава твърде често и необуздани форми на тази реакция. Във всеки случай, пряко всички свои ексеси, тази реакция е ценна, защото е искрена и непринудена. Тя служи за ориентировъчно средство на реалните политически фактори. Докато голяма част от тях се още тъй зле поставени у нас, студентската намеса в нашия обществено-политичен живот все още ще има своята цена.

Това е външната страна на студентските политико-обществени проявления. Тя има известна цена за обществото. Много по-ценна за самите студенти обаче е вътрешната страна на този тип дейност. Тя за тях е практическа школа за гражданственост. В никой случай няма да бъде доблестен и самоотвержен гражданин оня, който в своето юношество не е калил характера си в пламъците на своя младенчески ентузиазъм. Най-ценното достойнство на гражданина е културата на неговите борчески добродетели: силна чувствителност към злото и смела реакция срещу него.

Обществено-политическите идеали на студента могат да бъдат даже илюзорни, - важен е устремът към тяхното догонване. Той е който твори основните качества на

българският гражданин. По-добре илюзорна идейност и вечен стремеж към съвършенство, отколкото идейна пустота и резигнация. Резултатите на втората са вече добре познати нам, това са: безразличието, инертността, болезнената еротика и нейният фатален край – самоонищожението.

“Стреми се към невъзможното, за да постигнеш великото” – това е здравата максима на всяко творчество, както в културата, така и във формите на общежитието.

Студентският кл,б, при бляскавите перспективи на своето бъдеще развитие, обещава всички гаранции да съхрани и засили, както идейната свежест на българското студентство, така и неговият борчески дух.

Една всегашна въодушевителна сила в тази посока ще бъде титаническата фигура и величавият исторически образ на великанът на борческите добродетели в епохата на нашето културно-политическо възраждане – **Христо Ботев**, клубният патрон.

Дано 15-годишнината на клуба бъде тържественият празник за откриването на неговата величествена собствена сграда, украсена с мощният и внушителен бюст на **поета-борец!**

14 май 1910 г.

---

*Текстът е публикуван със съкращения в: *Спомени за Студентския дом*, С., 2003, с. 33 – 36. Тук се помества изцяло, както е в изданието: *Студентски клуб. Юбилеен сборник. 1900 – 1910 г.*, С., 1910, с. 33 – 39. (Бел. съст.)

КОЙ ДАВА ПРАВО НА КАСИЕРА ДА ЯДЕ ЯЙЦА?

В края на учебната 1903/1904 г. имах честта да бъда избран за касиер на студентския клуб. Такъв бях през бурната 1904/1905 г. В разгара на борбата за академическа свобода, след 30-тия ден от началото на обструкциите, голяма част от клубните членове бяха останали без пари, защото бащите им бяха дигнали вече ръце от тях. Моя милост, като пламенен революционер, убеди настоятелството да се дава храна в кредит за повече от 5 дена на всички, които бяха изпаднали в бащина немилост. Това беше в резка противоположност с всички постановления на устава и с финансовото естество на клубната организация. В резултат на този революционен жест клуба завърши годината с доста голям дефицит от който само недоборит от революционерите заемаха почтенната цифра 1500 лева. Младата студентска генерация в началото на 1905/1906 г., която наследи това положение далеч не бе очарована от тази революционна финансова дейност. Най-големият виновник бе в техни очи касиера Т. В. Томов, който още продължава да бъде такъв.

Най-големият героизъм и най-голямата клубна добродетел бе тая – да се създадат обвинения срещу касиера.

Една голяма ревност бе се култивирала в това отношение.

Един млад студент К., идва къде 1 ½ часа по обяд и забелязва касиера, който по традиция обядваше винаги късно, защото през нормалното обедно време събираше пари, забелязва го че яде яйца, понеже другото ястие бе свършено и на следващото събрание той се провиква тържествено:

“Г-да, ние се чудим от где идват тия дефицити, аз днес открих. Питам Ви: кой дава право на касиера да яде яйца? Где има писано в устава, че касиера има право да яде яйца?”

1912 г.

**Юбилеен сборник по случай
патгодишнината на Общостудентската
организация “Христо Ботев”, С., 1930.**

**СТУДЕНТСКИЯТ КЛУБ КАТО ОБЩОСТУДЕНТСКА ОРГАНИЗАЦИЯ
(Спомени)**

С радост отговарям на поканата на ОСО “Хр. Ботев” – да напиша кратки спомени за студентския клуб, като негов предшественик.

Първото общостудентско дружество при Софийския университет (до 1904 г. висше училище) е било дружество “Наука”. Въпреки ограниченият характер на един литературен кръжок, тази организация все пак е изиграла известна роля в моралното възпитание на нашата академическа младеж за периода от 1890 – 1897 г. Една от главните причини за нейното ликвидиране е било и обстоятелството, че основателите ѝ не бяха се достатъчно погрижили за една правилна и здрава приемственост на дружествените цели и задачи от следващите академически поколения.

Една общостудентска организация с по-широки задачи се яви в лицето на Студентския клуб през 1900/1901 г. В нейния първоначален устав бе по-силно подчертан принципът на материалната заемопомощ, изразен в една кооперативна трапезария, която бе първото проявление на Студентския клуб. С измененията на устава на Студентския клуб, които станаха през учебната 1903/1904 г., когато клуба се председателствуваше от писателя *Стилиян Чилингиров*, тази организация доби един напълно общостудентски характер, като разшири своите задачи до степента на ръководител на студентството за всички негови духовни проявления вътре в университета и колективните му обществени начинания вън от него. Някои от началата на новия устав бяха взети от Association Generale des etudiants, Paris, една организация, която по онова време играеше една централна роля в духовния живот на френските студенти при големия идеен и хуманитарен подем, който характеризираше френския национален дух от тази епоха. Цялото тогавашно студентство бе вдъхновено от желанието да се създаде едно организирано представителство на колективната студентска воля за всички нейни проявления в университетския и извънуниверситетския живот. В устава се предвиди специално знаме, което трябваше да хармонира с идеите на великия патрон на българското студентство, поета-революционер Христо Ботев, който героично сложи живота си за свободата на България. Този патронаж е учреден със специален акт на българското студентство от 18 май 1894 год. и той традиционно бе предаван от поколение на поколение, като един неизменяем и императивен духовен завет. Самият формален документ, носещ подписите на студентите от летния семестър на 1894 год. вярвам, и до сега се пази в архивите на новите студентски организации.

Новите изменения в устава се популяризираха между цялото студентство и Студентския клуб стана център на всички общостудентски начинания. Всички общостудентски събрания се председателствуваха винаги от председателя на студентския клуб. Клубът вече беше признат за единствената общостудентска организация, която имаше моралното и законно право да представлява цялото студентство. Вън от Студентски клуб имаше 3-4 академически дружества, които имаха специалната задача да работят за научното усъвършенствуване на своите членове от дадена научна специалност. Съществуваха и две други студентски дружества със строго определени доктринално-обществени задачи: едното бе социалдемократична група, а другото – студентската националистична група. Те бяха извънуниверситетски

студентски организации и въпреки това, задачите им пак се свеждаха до едно доктринално разглеждане на обществените въпроси. Партийните студентски групи бяха едно по-късно явление.

Един от първите резултати на общия подем, който се създаде от издигането на студентския клуб до висотата на една общопризната студентска организация бе обстоятелството, че се постави началото на фонда за построяване сграда за студентски клуб чрез сумата от 10 000 лева – отпусната от Министерството на народното просвещение. Едновременно с това се почна и едно енергично събиране на суми от цялата страна в полза на новосъздадения фонд. Това бе през летния семестър на учебната 1903/1904 год.

Друга задача, която на времето изпълни студентския клуб във вътрешния живот на университета, бе неговото водителство в борбата за академическа свобода. През летния семестър на 1904/1905 година по повод преименоването на висшето училище в университет, се изработи от академическия съвет един нов правилник за вътрешния ред в университета, където волно и неволно, се бяха вмъкнали много остротии, които съвсем не бяха по вкуса на онова време. В няколко общи събрания по инициатива и ръководство на студентския клуб, новият студентски празник бе разгледан най-обстойно и за неговото коригиране се изработи специално изложение, което напечатано, от специална комисия се представи на тогавашния ректор, покойния професор Бъчваров. За нещастие, той бе твърде лош администратор и поради една негова безтактичност, се създаде една непоправима острота в отношенията между студентството и ректорът, която завърши с така наречените обструкции. Води се една борба в продължение на 50 дни, през което време студентството издаваше специален лист, под название *“Академическа свобода”*. В този лист сътрудничеса и сегашният ректор на университета, тогава студент по право от 6-й или 7-й семестър. В този студентски лист се пишеха най-вдъхновени и възторжени статии за принципа на академическата свобода, мотивиран с примери от западните университети. И трябва да се признае, че принципиално, тезата на тогавашното студентство беше права, но че имаше един елемент на накърнен авторитет на университетската власт. Тази колизия се разреши с изключването на около 400 студенти по за 2 – 3 семестра, а някои и за винаги. На следната година правилникът бе изменен в духа на по-голяма академическа свобода и с това този конфликт се приключи с жертви от страна на отделни лица, но с победа на принципите. От това националната наука и култура само спечели.

Победа на принципа, победа на здравите начала, въпреки по-малки или по-големи жертви на отделната личност – това беше духът, който по онова време витаеше в средата на българската академична младеж. Тя се възпитаваше в себеотрицание пред общите задачи на времето и в един кристален устрем към умствено и морално самоусъвършенствуване, за да може да отговори най-ефикасно на задълженията, които обществото и нацията ще й възложат.

И ако има една извънредно ценна заслуга, която на времето студентския клуб стори за общественото възпитание на българската академична младеж – това е онази остра самокритика, която се правеше по отношение на всички лица, които в каквато и да било посока, проявяваха, макар и най-малка доза на *кариеризъм*. Такива екземпляри бяха безпощадно изложени на едно колективно презрение. Това бе най-благодатното морално лекарство за младите души и множество студенти с кариеристични наклонности бяха по този начин спечелени за една чиста безкористна обществена служба. Самовъзпитанието се изразяваше и в самия организационен живот на студентския клуб. Никой не се натрапваше за никакъв студентски пост. Изборът на такъв пост бе най-голямата чест, но за този избор никой кандидат не смееше, под страх на общо презрение, да упражни и най-малкото давление пред когото и да било. Това се

смяташе за най-голямото морално падение. Обикновено, в часът на избора, кандидатът за какъвто и да било студентски пост отсъствуваше. Това се считаше за проявление на благородство. За студентските ръководни хора се търсеха само единици даровити и призвани за възложената им работа. Абсолютно никакви други съображения не важеха. Много пъти, кандидати, на които се беше спряло колективното студентско внимание, с дни бяха увещавани да се съгласят да приемат предлагания им пост в името на големите задачи, които предстоят да бъдат осъществени и в името на обстоятелството, че дадената личност единствено е призвана за тяхното осъществяване. Под този колективен другарски напор, призваният кандидат прави големи лични жертви, отказва се от изпити, губи семестри, закъснява с кариера, действайки със светлото съзнание, че изпълнява един висок обществен дълг. На студентски пост се гледаше **не като изгода и отличие**, а преди всичко – **като един тежък дълг**, който много пъти смущаваше младия избранник с угнетителното съзнание – дали ще има сили да устои на висотата на даденото му положение и дали с достойнство ще представи пред обществото колективната студентска съвест.

В тоя ход на мисли, аз си спомням един много силен факт от онази епоха, който е оставил трайни и незаличими спомени в съзнанието ми. Помня от това време трима крайно бедни студенти, които подред бяха избирани за призвани водачи с голямо достойнство и с редък авторитет пред цялото студентство, ползвайки се с неговото абсолютно и единодушно доверие. Нещо трогателно даже и за ония отдалечени времена. Покойният професор Д-р Иван Д. Шишманов, бидейки по онова време министър на народното просвещение, виждайки големите дарования и заложби у тия студенти, съвършено с бащинска доброта и загриженост, на много пъти им предлага стипендии на запад да се усъвършенствуват в своите научни области и да бъдат максимум полезни синове на нацията. Те му отговаряха съвършено добродушно и без поза, че едно приемане на стипендия от тяхна страна би се изтъквало от техните другари, от страна на стотици студенти, които с такъв искрен възторг са ги поставили на тия високи и отговорни постове, като груб **кариеризъм**. Такава постъпка, не само че би развенчала тия добри младежи от ореола на призвани студентски водачи с високи обществени добродетели, но въобще би убила в цялото студентство **вярата в доброто изобищо**. Тази вяра в доброто е най-ценният обществен стимул и нея ние трябва високо да тачим.

И когато преди няколко години покойният професор Шишманов видя тия бивши студенти, сега вече зрели хора, които не съжаляваха за направената жертва, той им каза, че са имали право, защото най-страшното зло за един народ е – **чрез разочарованието в своите водачи, да загуби вярата в доброто**.

Нека светлия пример на тия идеални български студенти бъде образец за действие на младите български студентски поколения. **Обществената служба е дълг, а не кариера**. Жертви се искат от всички, но най-големи от онези, които ще бъдат избранници за водителство.

Нека общостудентската организация “Христо Ботев”, която в обществено възпитателните задачи сред студентството се явява като приемник на студентския клуб, развие в новите студентски поколения **повече чувство на дълг**, отколкото груб стремеж към кариера. Онова, което липсва на новите времена е, именно, чувството на дълг и чувството на отговорност.

Най-голямата заслуга към бъдещето на България ще бъде възкръсяването на тия добродетели.

1930 г.

СТУДЕНТСКИЯТ ДОМ – РАЗСАДНИК НА ОБЩЕСТВЕНИ ДОБРОДЕТЕЛИ

Идеята за Студентски дом не е нова у нас. Тя е рожба на студентските страдания и мечта на възторжения идеализъм на ония студентски поколения, които днес са между 40 и 50 години.

Преди 30 години се създаде студентска трапезария на кооперативни начала под наименование “Студентски клуб”. През 1904 година се учреди за построяване на Студентски дом с основна сума 10 000 лева . – Тогавашните студентски поколения бяха толкова ревниви към идеята за Студентски дом, че за да гарантират по един *абсолютен* начин осъществяването ѝ, създадоха през 1911 год. специален комитет с *пожизнено членство*, който нарекоха *Граждански комитет за построяване на Студентски дом в София*. Председател на този комитет е ректорът на Държавния университет.

Днес събраните средства от Комитетът в продължение на 20 години възлиза на сумата около 2 400 000. Новите студентски поколения още не са вложили голяма инициатива в тази посока. Там предстои да сторят това в най-близките дни.

Материалните изгоди за студентството, каквито ще му даде бъдещият Студентски дом са безпорни и очевидни. Аз ще кажа само няколко думи, за голямата морална задача, каквато този Дом има да изпълни.

През миниятурното съществуване на Студентския дом за периода от 1900 до 1912 г. ние констатирахме вече благотворното възпитателното въздействие на този интимен студентски кът върху характерите на младите души. Постигна се едно взаимно облагородяване на характерите, една възвисяваща самокритика, едно самовдълбочаване, един кристален идеализъм във всички начинания и една сърдечна готовност на себеотрицателни действия пред олтара на националните и обществени идеали. Един от най-големите взаимовъзпитателни резултати бе този, че ония груби форми на *индивидуалистични домогвания, които носят името “кариеризъм”* и които са една от *големите болки на новото време*, бяха решително преодоленни. Тогавашната академична младеж в своя малък и вънкашно твърде неприветлив “Студентски клуб” се научи да търси радостите не в суетната слава на вънкашния блясък, но в дълбоката същина на постигнатите резултати. Тя се научи да бъде обективна, като признава колективните заслуги за постигане на една обществена или културна задача. Тя се научи да подчинява личното на общественото, тя разбра, *че общественото подвизаване не е кариера – то е апостолат*.

Бъдещият Студентски дом ще даде още по-благоприятни условия за едно сомовъзпитание в обществени добродетели. Там ще се въведе системата на Студентска взаимопомощ, прилагана вече на запад, която още повече ще засили общественото чувство на бъдещите водители на нацията си, ще запали в душите им свещения пламък за беззаветна и себеотрицателна служба в полза на Родината.

Т. В. Томов

**Секретар на Гражданския комитет за
Постройка на Студентски дом**

Из Тържествата по полагане основния
камък на Студентския дом
в София на 30 май 1931 година
Студентска борба, бр.17, 21.06.1931.

**РЕЧ НА НА ТЪРЖЕСТВОТО
ЗА ПОЛАГАНЕ ОСНОВНИЯ КАМЪК
НА СТУДЕНТСКИЯ ДОМ, 30.05.1931 г.**

Г-н Тома В. Томов, секретар на Гражданския комитет за построяване на Студентски дом и негов основател на 12 юний 1910 год., произнесе следната реч:

Г-н Чилингиров и аз сме оставени залог от миналите студентски поколения, като несменяеми членове на комитета, за да бъде напълно осигурено осъществяването на неговите задачи. Д-р Кочник и М. Поберецки идат да ускорят това осъществяване и с това заедно да съкратят и нашето доброволно заложничество.

Когато се постави основата на фонда (1904 г.) и когато се организира Комитета (1910 г.), духовния живот на Българската нация бе все още *in statu nascendi*. И грехът на тогавашните академически поколения бе само този, че те със своя свръхидеализъм бяха надхвърлили пределите на своето време. Годината 1912 внесе необходимите корекции в минусите на този свръхидеализъм и тези същите поколения с неподражаемо себеотрицание и чутовен устрем водиха веригите на Българския въоръжен народ към блестящи победи за обединение на българското племе.

Академическата епоха преди 1912 год. може да има своите минуси, но тя има едно безспорно достойнство: тя създаде в тогавашните академици всички обществени добродетели, чрез което даде големи учени и големи общественици. По-голямата половина на новите професорски сили от университета са от тази епоха. По-голямата част от сегашните водачи на българската общественост, във всички нейни подразделения, са тоже от тази епоха.

Посочвайки на сегашната академична младеж положителните страни на епохата, ***която роди идеята за Студентския дом и която излъчи сили, които да я преследват и осъществяват, независимо от десетките години, стоящи след тях,*** аз си позволявам да им препоръчам обществения идеализъм на онова време, в неговите положителни страни, защото без този идеализъм общественото творчество е невъзможно.

Студентския дом е символ на надеждата в живота изобщо, и най-щастливите практически постижения на личността, пак човешкото битие си остава най-красиво във формата на щастливите очаквания и надежди на младостта. Животът – блян, животът – надежда в никой случай не може да бъде затъмнен от живота – действителност. И заради това, студентството, като форма на живот, е най-щастливото време за всички, които са имали академично битие. Студентския дом е символ на живота – надежда. Заедно с това, за България и за българското племе той е символ на надеждите на нацията.

Да живеят носителите на тия светли надежди и нека Студентския дом б ъ д е един вечен и неугасващ фар на очакванията на по-светли бъднини!

30 май 1931 г.

СТУДЕНТСКИЯТ КЛУБ КАТО ПРЕДХОДНИК НА ОСО „ХРИСТО БОТЕВ“

Студентският клуб е основан в началото на учебната 1901-902 година. Два са били основните стимули за създаването на тази общостудентска организация: 1.необходимостта от едно идейно общуване на студентството във връзка с неговата морална подготовка за бъдещите му духовни ръководни функции в обществения живот на нацията и 2.създаването на една кооперативна трапезария, която да улесни средната и най-бедната част от студентството с евтини и питателни храни.

Създаването на една общостудентска организация за духовно общуване на студентството по онова време се налагаше и от обстоятелството, че първото общостудентско дружество „Наука“, което е било образувано още в началните години от основаването на университета, бе разтурено след 1894 година, поради вътрешни недоразумения. Студентският клуб се яви като законен приемник на библиотеката на общостудентското дружество „Наука“ и на всички ценни духовни завети на тази организация, какъвто бе – и духовният патрон на българското студентство – Христо Ботев“. Както се вижда, още първата общостудентска организация – студентското дружество „Наука“ е избрало за патрон на българското студентство – безсмъртната титаническа фигура на големия българин от епохата на възраждането – Христо Ботев.

По силата на този морален завет на миналите студентски поколения, през 1904 година студентският клуб тури начало на хубавата традиция да се посещава всяка година на 20 май (2 юни) гр. Враца и връх „Околчица“, лобното място на големия борец за свободата на България. Днес, вече, тия по-раншни скромни посещения са многохилядни поклоннически тържества пред светлата памет на един гигант на българския национален дух.

Студентският клуб, като общостудентска организация преди Балканската война, изигра една много ценна роля за сближаването на студентството от всички балкански страни. Той уреди големи студентски посещения в Белград, Букурещ, Цариград и Атина. Тия посещения допринесоха много за опознаване на научните и културни постижения на нашите съседи. Студентският клуб се опита да създаде връзки и със западно-европейското студентство, но войните попречиха.

За да се създаде едно постоянно огнище, където студентството да възпита и у себе си едно здраво национално чувство, през 1904 година се основа фонд за построяване на студентски дом с основна вноска от министерството на просвещението 10 000 лева. През 1911 година се основа граждански комитет за управление на този фонд, а през 1931 година се постави основния камък на студентския дом.

Студентският клуб за последен път съществуваше през учебната 1914/1915 година. През общоевропейската война той вече не се появи.

Негов естествен приемник като общостудентска организация е ОСО „Христо Ботев“, а като кооперативна студентска трапезария – сегашната Mensa academica при студентския дом.

Топлата интимна атмосфера в студентския клуб създаваше максимални условия за морално самоусъвършенствуване, непринудената и прямолинейна младенческа взаимна самокритика беше една недостижима нравствена школа и едно методично приучаване към себеотрицание на отделната личност пред олтаря на големите обществени и отечествени интереси. Председателите на студентския клуб в повечето случаи бяха лица с по-изключителни духовни качества и с голям морален авторитет посред

студентството. Те бяха първите арбитри за всички вътрешни студентски спорове. Те бяха авторитетните представители на студентството пред академическата власт. Те уравниваха недоразуменията между отделните академически дружества по всяка научна специалност, каквито още тогава съществуваха и проявяваха много активен научен живот. Студентският клуб представляваше българското студентство и пред чуждестранните студентски организации.

Студентският клуб, като общостудентска организация, живя само 15 години, *но той създаде студентския дом, който ще живее вечно* и ще продължи светлите традиции на миналото. И трябва да се отбележи, че въпреки разгара на големите обществени борби, които съществуваха в миналото, студентският клуб съумяваше да обедини студентството върху почвата на неговите общи духовни интереси и върху почвата на общите интереси на нацията.

Нека младите студентски поколения вземат пример от този факт и нека всецяло отдадат своя буден младенчески дух в предана служба на българската наука и на България.

1939 г.

**ПИСМО ОТ ТОМА В. ТОМОВ
ДО СТИЛИЯН ЧИЛИНГИРОВ, 08.11.1961 г.**

София
8. XI. 1961 г.

До другаря
Стилиян Чилингиров
Писател
ул. Бирюзов” № 37, София

Другарю Чилингиров,
Поздравлявам те най-сърдечно по случай 80-годишнината от твоя рожден ден!
По тоя случай в моето съзнание възкръсват най-светли спомени от нашето славно, прогресивно и високоидейно студентство преди близо 60 години. Веднага изпъква образът на веселата стая в Студентския клуб, където се подвизаваше прославената делиорманска група, водена от теб и другаря Вълчо Добрев, прославен герой в прогресивното шабленско революционно движение преди повече от 60 години.

Тогавашното студентство под идейното знаме на своя велик патрон Христо Ботев всяка година редовно организираше колективно посещение на лобното място – върха “Околчец” и на връщане оттам уреждаше колективно посещение в дома на майката на Христо Ботев, която живееше при по-малкия си син, генерал Кирил Ботев.

Напълно предани на светлите прогресивни идеали на своя патрон Хр. Ботев, тогавашните студенти, стимулирани от идеята за споразумение на балканските народи и за мир на Балканите, организираха срещи и посещения на студентите от всички балкански столици и успяха да постигнат доста задоволителни резултати за тогавашното време.

Ние с тебе сме едни от малкото живи свидетели на всички прогресивни прояви на българското студентство преди 56 – 59 години и напълно основателно считаме, че това бе една висока идейна и прогресивна национална проява. Свидетели сме и организатори на фонда за студентски дом, чиято сграда днес краси центъра на столицата.

Сърдечни поздрави!

Тома В. Томов (Томичката)

**НЕКРОЛОГ НА ТОМА В. ТОМОВ,
ИЗДАДЕН ОТ СТУДЕНТСКИ ДОМ НА КУЛТУРАТА, 04.12.1962 г.***

На 2 декември т.г. внезапно почина един от активните студентски дейци на миналото

ТОМА В. ТОМОВ
роден в Котел през 1881 г.

Той бе олицетворение на инициативност, скромност и всеотдайност, когато служеше на високи обществени идеали.

Същият беше един от основателите на фонда за построяване на Студентския дом на културата.

Името на Тома В. Томов ще свети като факел в съзнанието на признателните студентски поколения.

София, 4.XII.1962 г.

Студентски дом на културата

---

*Както много други документи за Студентския дом, така и този некролог е съхранен в личния фонд на Стилиян Чилингиров в Централния държавен архив (108 к). Идеята за некролога и конкретния текст са предложени на Студентския дом на културата от Васил Г. Янков, бивш председател на студентския строителен комитет от 30-те години на XX век (вж. ЦДА, ф. 1548 к, оп. 1, а.е. 273, л.13). Повече за Тома В. Томов може да бъде прочетено именно в някои от спомените на В. Янков, публикувани в посмъртната му книга: Янков, Васил. *Думата на българския студент*, съст. Пламен Дойнов, С., 2004. (Бел. съст.)

ПРИЛОЖЕНИЕ

За текстовете в тази книга

I.

1. *Писмо от Тома В. Томов до Стилиян Чилингиров, 1909* – ЦДА, ф. 108 к, оп. 2, а.е. 2181, л. 5.
2. *Препис-извлечение от протокол № 41 на редовното събрание на студентския клуб от 15 юни 1910* – ЦДА, ф. 264 к, оп. 6, а.е. 1474, л. 16.
3. *Писмо от Студентския клуб до Стилиян Чилингиров, 21 юни 1910* – ЦДА, ф. 108 к, оп. 2, а.е. 2491, л. 49.
4. *Протокол № 1 от първото заседание на Гражданския комитет при Студентския клуб, 30 юни 1910* – ЦДА, ф. 264 к, оп. 6, а.е. 1474, л. 43.
5. *Устав на Гражданския комитет за построяване на здание на Студентския клуб в София, С., Печатница “Св. София”, 1911.*
6. *Съобщения във в. “Студентска вечер”, май 1912* – Студентска вечер, бр.1, май 1912.
7. *Писмо до Министъра на вътрешните работи и народното здраве, 9 юлий 1928* – ЦДА, ф. 264 к, оп. 6, а.е. 1474, л. 57.
8. *Позив към българското гражданство, декември, 1929* – ЦДА, ф. 1548 к, оп. 1, а.е. 311, л. 1.
9. *Писмо до Министъра на вътрешните работи и народното здраве, 27 декемврий 1929* – ЦДА, ф. 264 к, оп. 6, а.е. 1474, л. 59.
10. *Разрешение за събиране на помощи, 1 януари 1930* – ЦДА, ф. 264 к, оп. 6, а.е. 1474, л. 59.
11. *Разрешение за събиране на помощи, 06.02.1930* – ЦДА, ф. 264 к, оп. 6, а.е. 1474, л. 60.
12. *Към дарителите, 1 март 1930* – Студентска борба, бр.9, 01.03.1930; публикувано и в: *Книга за Студентския дом, С., 2002, с. 64 – 65.*
13. *Разрешение за събиране на помощи, 24 април 1930* – ЦДА, ф. 264 к, оп. 6, а.е. 1474, л. 61.
14. *Писмо от МВРНЗ до Столичния Полиц. Комендант, 2 май 1930* – ЦДА, ф. 264 к, оп. 6, а.е. 1474, л. 58.
15. *Писмо до Министъра на вътрешните работи и народното здраве, 11 юлий 1930* – ЦДА, ф. 264 к, оп. 6, а.е. 1474, л. 55.
16. *Писмо до Министъра на вътрешните работи и народното здраве, 25 август 1930* – ЦДА, ф. 264 к, оп. 6, а.е. 1474, л. 56.
17. *Телеграма от МВРНЗ до Окръжния управител на Варна, 25.08.1930* – ЦДА, ф. 264 к, оп. 6, а.е. 1474, л. 53.
18. *Телеграма от МВРНЗ до Градоначалника на Пловдив, 10.01.1931* – ЦДА, ф. 264 к, оп. 6, а.е. 1474, л. 50.
19. *Писмо от МВРНЗ до Столичния Полиц. Комендант, № 288, 10.01.1931* – ЦДА, ф. 264 к, оп. 6, а.е. 1474, л. 52.
20. *Писмо от МВРНЗ до Столичния Полиц. Комендант, № 289, 10.01.1931* – ЦДА, ф. 264 к, оп. 6, а.е. 1474, л. 51.
21. *Писмо от МВРНЗ до Столичния Полиц. Комендант, 24.01.1931* – ЦДА, ф. 264 к, оп. 6, а.е. 1474, л. 49.

22. Писмо до Министъра на вътрешните работи и народното здраве, 1 февруарий 1931 – ЦДА, ф. 264 к, оп. 6, а.е. 1474, л. 42.
23. Писмо от МВРНЗ (Отделение социални грижи) до Столичния полицейски комендант, 17.02.1931 – ЦДА, ф. 264 к, оп. 6, а.е. 1474, л. 34.
24. Писмо до Министъра на вътрешните работи и народното здраве, 27 март 1931 – ЦДА, ф. 264 к, оп. 6, а.е. 1474, л. 41.
25. Обявление на Граждански комитет за построяване на Студентски дом в София, 28.04.1931 – Студентска борба, бр.13, 03.05.1931.
26. Покана от Граждански комитет за построяване на Студентски дом в София за тържеството при поставяне на основния камък на сградата на Студентския дом на 30 май 1931 – Архив на Национален студентски дом; публикувано и в: Книга за Студентския дом, С., 2002, с. 86 – 89.
27. Списък на членовете на Гражданския комитет за постройка на Студентски дом в София – ЦДА, ф. 264 к, оп. 6, а.е. 1474, л. 22.
28. Писмо до Министъра на вътрешните работи, 4 юний 1934 – ЦДА, ф. 264 к, оп. 6, а.е. 1474, л. 36.
29. Разрешение за събиране на помощи от Гражданския комитет, 11.06.1934 – ЦДА, ф. 264 к, оп. 6, а.е. 1474, л. 35.
30. Писмо до Министерството на вътрешните работи (Отделение социални грижи), 5 юний 1936 – ЦДА, ф. 264 к, оп. 6, а.е. 1474, л. 32.
31. Писмо от МВРНЗ до Дирекцията на полицията (служба дружества), 20.07.1936 – ЦДА, ф. 264 к, оп. 6, а.е. 1474, л. 33.
32. Писмо до Министъра на вътрешните работи (Отделение социални грижи и обществено подпомагане) с Приложение – списък на членовете на управителния и контролните съвети на гражданския комитет за построяване на студентски дом в София, 9 май 1938 – ЦДА, ф. 264 к, оп. 6, а.е. 1474, л. 14.
33. Писмо до Министъра на вътрешните работи и народното здраве (Отделение за обществено подпомагане), 8 юний 1938 – ЦДА, ф. 264 к, оп. 6, а.е. 1474, л. 13.
34. Писмо от МВРНЗ (отдел за обществ. грижи) до Дирекцията на полицията (Служба дружества), 22.06.1938 – ЦДА, ф. 264 к, оп. 6, а.е. 1474, л. 31.
35. Писмо от Дирекция на полицията (отд. Държавна сигурност) до МВРНЗ (отд. за обществени грижи), 01.07.1938 – ЦДА, ф. 264 к, оп. 6, а.е. 1474, л. 30.
36. Писмо от МВРНЗ (отд. за обществени грижи) до Министерството на народното просвещение, 11.07.1938 – ЦДА, ф. 264 к, оп. 6, а.е. 1474, л. 12.
37. Заповед №125 от 1 май 1940 г. на министъра на вътрешните работи и народното здраве – ЦДА, ф. 264 к, оп. 6, а.е. 1474, л. 6.
38. Писмо от Министерството на вътрешните работи и народното здраве до Дирекцията на полицията, 04.05.1940 – ЦДА, ф. 264 к, оп. 6, а.е. 1474, л. 5.
39. Служебна справка на МВРНЗ за прекратяване на дейността на Гражданския комитет за построяване на студентски дом в София, 18.08.1949 – ЦДА, ф. 264 к, оп. 6, а.е. 1474, л. 1.

II.

1. Спомени и идеи за Студентския клуб – В: Студентски клуб. Юбилеен сборник. 1900 – 1910 г., С., 1910, с. 33 – 39; публикувано със съкращения и в: Спомени за Студентския дом, С., 2003, с. 33 – 36.
2. Кой дава право на касиера да яде яйца? – Студентска вечер, бр.1, май 1912.

3. *Студентският клуб като общостудентска организация – В: Юбилеен сборник по случай петгодишнината на Общостудентската организация “Христо Ботев”, С., 1930.*
4. *Студентският дом – разсадник на обществени добродетели – Студентска борба, бр.9, 01.03.1930.*
5. *Реч на тържеството за полагане основния камък на Студентския дом, 30 май 1931 – В: Тържествата по полагане основния камък на Студентския дом в София на 30 май 1931 година – Студентска борба, бр.17, 21.06.1931.*
6. *Студентският клуб като предходник на ОСО “Христо Ботев” – В: Под Ботево знаме. Споменна книга по случай 15-годишнината на ОСО “Хр. Ботев”, С., 1939, с. 77 – 79; публикувано и в: Спомени за Студентския дом, С., 2003, с. 36 – 38.*
7. *Писмо на Тома В. Томов до Стилиян Чилингиров, 08.11.1961 – ЦДА, ф. 108 к, оп. 2, а.е. 2181, л. 1 – 2.*
8. *Некролог на Тома В. Томов, издаден от Студентски дом на културата, 04.12.1962 – ЦДА, ф. 108 к, оп. 2, а.е. 1406, л. 1.*

ТЪРСЕТЕ КНИГИТЕ
ОТ БИБЛИОТЕКА ИСТОРИЧЕСКИ СЕМИНАР
НА АКАДЕМИЧЕН ЦЕНТЪР ЗА ЛИТЕРАТУРА И КУЛТУРА
ПРИ НАЦИОНАЛЕН СТУДЕНТСКИ ДОМ

Книга за Студентския дом. Документален сборник, С., 2002.

Спомени за Студентския дом, С., 2003.

Създателите на Студентския дом. Каталог на изложба, С., 2003.

Васил Г. Янков. Думата на българския студент, С., 2004.

Гражданският комитет за построяване на Студентски дом (1910 – 1949). Документален сборник, С., 2004.

**Библиотека *Исторически семинар* – точният поглед
към миналото на Студентския дом
и на студентското движение в България**

**Гражданският комитет
за построяване на Студентски дом
(1910 – 1949)**

Първо издание

Съставител *Пламен Дойнов*
Художник *Анна Симеонова*
Набор *Росица Пенева*

Печатни коли 6,5
Формат 60/90/16

Издава Академичен център за литература и култура
при Национален студентски дом